

Απομαγνητοφώνηση δεύτερης ημέρας

Απομαγνητοφώνηση δεύτερης ημέρας

Εισήγηση

Α.-Συντονιστής

Καταρχάς, να καλησπερίσουμε και να ευχαριστήσουμε όσους ήρθαν. Να πούμε ότι, όπως και η χθεσινή κουβέντα, έτσι και η σημερινή καταγράφεται.

Να ξεκινήσουμε λέγοντας το εξής: σήμερα το κεντρικό ζήτημα της κουβέντας είναι διαφορετικό απ' το χθεσινό. Αυτό που προσπαθούμε σήμερα να διευκρινίσουμε είναι να δούμε πώς κύλησε το φοιτητικό κίνημα και το κίνημα των δασκάλων, αν υπήρχαν λόγοι αυτά τα δύο κινήματα να συναντηθούν και γιατί τελικά δε συναντήθηκαν. Ο κεντρικός μας στόχος σήμερα είναι αυτός.

Πριν ξεκινήσουμε την κουβέντα να πω δυο λόγια.

Το πρώτο αφορά τη μεθοδολογία με την οποία κινηθήκαμε. Προσπαθήσαμε να βασιστούμε στις εμπειρίες και στην ανάλυση αυτών των εμπειριών κάποιων ανθρώπων που συμμετείχαν σ' αυτές τις κινητοποιήσεις: είτε στις εμπειρίες φοιτητών που συμμετείχαν στο φοιτητικό κίνημα είτε στις εμπειρίες δασκάλων που συμμετείχαν στις έξι εβδομάδες απεργίας. Φυσικά, αυτά που θ' ακουστούν κι από τους μεν κι από τους δε, πέρα απ' το κομμάτι της εμπειρίας, εμπεριέχουν και μια εκτίμηση και κριτική πάνω σε γεγονότα και, σίγουρα, δεν ισχυρίζεται κανένας ότι μπορούν να καλύψουν όλη την γκάμα της υποκειμενικότητας αυτών που συμμετείχαν σ' αυτά τα δύο κινήματα.

Το δεύτερο έχει να κάνει με τον τρόπο παρουσίασης. Θα μπορούσαμε πιθανόν να κάνουμε μια παρουσίαση που θα ήταν, ας πούμε, μια εισήγηση απ' τους δασκάλους, μια εισήγηση από τους φοιτητές και μετά ν' ακολουθήσει κουβέντα. Επιλέξαμε ένα διαφορετικό τρόπο• επιλέξαμε αντί για την παραδοσιακή εισήγηση, να προσπαθήσουμε μέσα από κάποιες κουβέντες να φτιάξουμε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο ν' απευθύνουμε και στους δασκάλους και στους φοιτητές. Αυτό που θα παρακολουθήσετε είναι μια κουβέντα ανάμεσα σε μια ομάδα φοιτητών και μια ομάδα δασκάλων.

Το τρίτο που ήθελα να πω είναι ότι έγινε εμφανές και στις συζητήσεις μας πριν την κουβέντα ότι, αν συνδέει κάτι πολύ βασικό αυτά τα δύο κομμάτια, τόσο τους δασκάλους όσο και τους φοιτητές που θα μιλήσουν απόψε εδώ, είναι μια άποψη και μια πρακτική στο πεδίο του αγώνα υπέρ της *αυτόνομης οργάνωσης των αγώνων*.

Θα ξεκινήσουμε με τις ερωτήσεις και μετά ακολουθεί κουβέντα.

Πρώτα θα ξεκινήσουμε από τους φοιτητές. Αυτό που θέλω να ρωτήσω είναι: ποιο είναι το κλίμα στις σχολές πριν τις κινητοποιήσεις κι αν υπάρχει κάτι που να δείχνει ότι θα εμφανιστεί στο προσκείμενο ένα τέτοιο κίνημα.

Γ.Α.- Φοιτητής

Όσον αφορά το κλίμα στις σχολές, υπάρχει τα τελευταία χρόνια μια μεγάλη αναντιστοιχία. Αφενός, από το 2001 και μετά υπάρχει μια συντονισμένη προσπάθεια αναδιάρθρωσης του σκηνικού μέσα στα πανεπιστήμια, η οποία πραγματοποιείται με διάφορους τρόπους: από τα προγράμματα σπουδών μέχρι τις επιχορηγήσεις και την έρευνα. Αφετέρου, υπάρχει και η άλλη πλευρά: η πλήρης νηνεμία όσον αφορά αυτά τα ζητήματα. Οι διαδικασίες στο εσωτερικό των σχολών είναι πέρα για πέρα αδύναμες, δεν είναι μαζικές και, επιπλέον, το κλίμα δεν είναι προνομιακό ώστε να πολιτικοποιηθείς αλλά και να κινητοποιηθείς, μέσα κι έξω από τις σχολές.

Απ' το 2001 και μετά υπάρχει μια κλασική προπαγάνδα από τις αριστερές παρατάξεις. Όσο το δυνατόν περισσότερο προσπαθούν να προωθήσουν έναν ανταγωνιστικό λόγο ενάντια στην εκπαιδευτική αναδιάρθρωση, αλλά αυτό δεν καταγράφεται κάπως πιο κεντρικά και δεν παράγει κάποια αποτελέσματα. Αν κάτι ισχύει, είναι ότι, από το 2001 και μετά, ξεκινάμε με αφορμή την ανωτατοποίηση των ΤΕΙ κάποιες καταλήψεις περιορισμένης ισχύος και μαζικότητας, οι οποίες λήγουν και αφήνουν μια εθιμοτυπική κατάσταση: κάθε Απρίλη και Μάη να γίνονται κάποιες άμαζες και καθόλου δυναμικές καταλήψεις σε κάποιες σχολές όπου κυριαρχούν οι δυνάμεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς. Πέρα από οποιοδήποτε λόγο βγάζουν προς τα έξω, οι καταλήψεις αυτές κυρίως συμπίπτουν με τη λήξη των φοιτητικών εκλογών και ο λόγος που διαλέγουν (οι δυνάμεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς) εκείνη τη χρονική στιγμή είναι διότι θέλουν όσο το δυνατόν περισσότερο να τη βγουν απ' τα αριστερά (στην ΠΚΣ). Αυτό, βέβαια, ανατρέπεται με τις κινητοποιήσεις του Μάη και του Ιούνη.

Α.- Συντονιστής

Το Μάη ξεκινούν οι πρώτες καταλήψεις. Θα ήθελα λίγο να μας δώσετε μια εικόνα: πώς ξεκινούν οι καταλήψεις το Μάη, πώς εξελίσσονται τον Ιούνιο και με ποιο τρόπο σχετίζονται με το νόμοπλαίσιο. Και σε μια κατάσταση εμπειρίας, τι ώθησε εσάς προσωπικά να συμμετάσχετε;

Γ.Α.- φοιτητής

Αν και λέμε καταλήψεις Μάη-Ιούνη, εντούτοις υπάρχει μια διαφορά ανάμεσα στο Μάη και στον Ιούνη. Δηλαδή, ξεκινάμε το Μάη μετά τις διακοπές του Πάσχα, έχοντας υπάρξει μια προθέρμανση το Μάρτη με πενθήμερη απεργία των καθηγητών των πανεπιστημίων που συνδυάζεται από τους φοιτητές με κάποιες αποφάσεις γενικών συνελεύσεων για διήμερες-τριήμερες καταλήψεις με ένα άρωμα Γαλλίας, δηλαδή υπήρχε μια επιρροή του στυλ «εκεί οι φοιτητές αντιδράνε, μπορούμε ν' αντιδράσουμε και εμείς», κάπως έτσι. Το Μάη ξεκινάμε μ' αυτό τον τρόπο που περιγράφηκε και πριν. Δηλαδή, περιμέναμε τις κλασικές εβδομάδες καταλήψεων εν μέσω άμαζων γενικών συνελεύσεων, όπου οι φοιτητές στην πλειοψηφία τους δε θα ασχοληθούν με το ζήτημα των καταλήψεων· θα βρούνε λίγο χρόνο ν' ασχοληθούν με άλλα ζητήματα λόγω των «διακοπών» των καταλήψεων. Οι πρώτες πορείες δεν προμηνύουν αυτό που ακολούθησε. Μιλάμε για πορείες των 1.000 ατόμων από τα ΕΑΑΚ και άλλων 1.000 από την ΠΚΣ που είναι διαχωρισμένες και όπου παίζεται απλώς το σε ποιον ανήκει το φοιτητικό κίνημα. Έγιναν και δύο συντονιστικά επίσης. Εμείς δεν περιμέναμε αυτό που ακολούθησε ούτε και οι δυνάμεις που ξεκίνησαν τις καταλήψεις, στην Αθήνα και στην Πάτρα, εκεί που έχει δύναμη η εξωκοινοβουλευτική αριστερά.

Προς τα τέλη Μάη παρατηρείται μια έφοδος από τα κάτω. Γίνεται μια πανελλαδική πορεία στην Αθήνα με πολύ κόσμο για πρώτη φορά και ξεσπούν κάποιες συγκρούσεις μη ελεγχόμενες από τις δυνάμεις της αριστεράς. Την τελευταία εβδομάδα του Μάη αρχίζει ένα ντόμινο καταλήψεων σε όλη την Ελλάδα. Κι εκεί που είχαμε μάθει τα κινήματα καταλήψεων να φτάνουν σε αριθμό 80-90 κατα-

λήψεις, βλέπουμε ξαφνικά 100, 150, 200, 400 σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα και σχολές που δεν έχουν καμία κινηματική παράδοση να παίρνουν καταλήψεις μέσα από μαζικότερες Γ.Σ. και φοιτητές ν' ασχολούνται με κινηματικές διαδικασίες.

Σίγουρα, το ζήτημα του νόμου-πλαίσιο άρχισε να μπαίνει πιο έντονα στα τέλη Μαΐου. Άρχισε να γίνεται συνείδηση λόγω και της προπαγάνδας των πολιτικών δυνάμεων που έπαιζε όλο το προηγούμενο διάστημα για το τι σημαίνει νόμος-πλαίσιο και τι σημαίνει αναθεώρηση του άρθρου 16 και γινόταν κατανοητό ότι «ναι, θα πάνε να περάσουν το συγκεκριμένο νόμο -όπως είχε βγει από τις εφημερίδες- μέσα στο καλοκαίρι, σε περίοδο που εμείς δε θα μπορούμε ν' αντιδράσουμε».

Μπορούμε να κωδικοποιήσουμε τρία σημεία που έχουν σχέση με την καθημερινότητα των φοιτητών. Το ν+2 ήταν βασικό: πρέπει να τελειώσεις τη σχολή μετά από 2 έτη, κάτι που έχει σχέση ξεκάθαρα με την εντατικοποίηση που λαμβάνει χώρα μέσα στα πανεπιστήμια, με το να μην μπορούν οι φοιτητές να ελέγξουν τις σπουδές τους και τις ζωές τους και κυρίως το χρόνο τους στη διάρκεια ενός διαλείμματος που υπάρχει ανάμεσα στην εντατικοποίηση του σχολείου και την αβεβαιότητα που κυριαρχεί στην αγορά εργασίας.

Επίσης, υπήρχε το ζήτημα για τα **δωρεάν συγγράμματα**. Υπήρχε μια αίσθηση ότι του χρόνου καταργούνται και καλύτερα τώρα να ψηφίσουμε κατάληψη, να χάσουμε όποια εξεταστική, αρκεί το Σεπτέμβριο να μη μας βάλουν να πληρώσουμε τα βιβλία.

Κι υπήρχε και το θέμα του **ασύλου** που βιώνταν από μεγάλη μερίδα των φοιτητών ως άλλη μια επίθεση σε κεκτημένα που ισχύουν εδώ και δεκαετίες, όχι μόνο φοιτητικά αλλά και κοινωνικά.

Τώρα, τι ώθησε εμάς να συμμετέχουμε σ' αυτές τις κινητοποιήσεις. Εγώ προσωπικά είχα μπει σε κινηματικές διαδικασίες με τις καταλήψεις επί Αρσένη. Έχω το βίωμα ότι άνθρωποι που ζούνε και κινούνται στους ίδιους κοινωνικούς χώρους μπορούν ν' αντιδράνε πολύ δυναμικά χωρίς αναγκαίες ιδεολογικές-πολιτικές συμφωνίες. Απλώς επειδή θίγεται η ζωή τους ή τα δικαιώματά τους. Αυτό δεν το 'χα ξαναζήσει μετά το '98. Το ίδιο ευχάριστα ξαφνιάστηκα όταν είδα τους φοιτητές να κινητοποιούνται και να ξεφεύγουν απ' τα πλαίσια που περιμέναμε. Από εκεί και πέρα ο καθένας ζει μια κατάσταση μέσα στα πανεπιστήμια, ζει και το μέλλον της αβεβαιότητας και στην αγορά εργασίας. Και, εντέλει, η κατάληψη ως πράξη **κοινωνικότητας** ήταν κάτι που το είχαμε προσπαθήσει και δεν το 'χαμε ζήσει σε σημαντικό βαθμό μέσα στα πανεπιστήμια.

A.- Συντονιστής

Να βάλουμε στην κουβέντα και τους δασκάλους τώρα. Το Μάη και τον Ιούνη υπάρχουν οι φοιτητικές κινητοποιήσεις. Πώς αντιμετωπίζονται αυτές οι κινητοποιήσεις απ' τους δασκάλους; Δηλαδή, υπάρχουν συζητήσεις μέσα στα σχολεία, λέτε κάτι μεταξύ σας, σας απασχολεί αυτό το ζήτημα;

Ο.- Δάσκαλος

Εγώ στο μυαλό μου έχω δύο περιόδους αντιμετώπισης των κοινωνικών κινημάτων απ' τους δασκάλους. Στη πρώτη έχουμε τον κλασικό δάσκαλο, το συντηρητικό, το μίζερο, τον οποίο έχω ζήσει απ' το '85 που δουλεύω σ' αυτόν το χώρο. Σίγουρα, τη δεκαετία του '80 αν έμπαινε θέμα υποστήριξης των κινητοποιήσεων, δυναμικών αγώνων κλπ, θα αντιμετώπιζες μια επιθετικότητα. Εγώ αυτό το έζησα. Μέχρι το '95, υπάρχει ηγεμονία του ΠΑΣΟΚ στους δασκάλους, οι μισθοί τους είχαν διπλασιαστεί απ' το ΠΑΣΟΚ, είχε καταργηθεί ο επιθεωρητισμός και κάθε κουβέντα κατά της Πασοκικής κυβέρνησης τότε ήταν σα να τους έθιγες το φιλότιμο. Όμως, ο χρόνος πέρασε και άρχισε να καταρρίπτεται ο μύθος της σοσιαλδημοκρατίας, να πέφτει λιτότητα εξαντλητική, η ΟΝΕ και ό,τι αυτό σήμαινε, και σαν αποτέλεσμα έχουμε ένα ράγισμα της συναίνεσης. Η πρώτη μεγάλη ρήξη γίνεται το '97, με τη μεγάλη απεργία των καθηγητών όπου μπαίνουν και οι δάσκαλοι στην απεργία δυναμικά με οικονομικά αιτήματα παρόμοια με των καθηγητών και η ηγεσία της ΔΟΕ (ΠΑΣΚ) με πραξικοπηματικό τρόπο σταματά την απεργία (γίνονται επεισόδια για όσους θυμούνται). Αυτή είναι η πρώτη ρήξη με την κυβερνητική πολιτική. Είναι ενδεικτικό ότι τότε φουντώνουν οι Παρεμβάσεις,

μια εξωκοινοβουλευτική παράταξη. Οι μεγάλες συγκρούσεις του '98 ενάντια στον ΑΣΕΠ διέυρυναν το ρήγμα.

Σήμερα, με το φοιτητικό κίνημα, νομίζω ότι ήταν από αδιάφορη έως θετική η αντιμετώπιση των φοιτητικών κινητοποιήσεων απ' τους δασκάλους, γιατί, αυτό που έκαναν οι φοιτητές, οι δάσκαλοι το έβλεπαν ως μια αντίδραση στην κυβερνητική πολιτική. Βέβαια, παρόλο τον υπαρκτό συντηρητισμό (όπως υπάρχει σ' όλους τους εργαζόμενους) και παρόλο που δεν έγιναν πολλές συζητήσεις, η στάση ήταν από αδιάφορη έως θετική. Γιατί έβλεπαν ότι μέσα απ' το σπάσιμο της κυβερνητικής πολιτικής στα πανεπιστήμια θα ωφεληθούν κι αυτοί στο γενικό κλίμα αμφισβήτησης. Εγώ αυτό είδα. Βέβαια, ίσως στην επαρχία να μην ισχύει αυτό, αλλά στην Αθήνα δεν υπήρχε κλίμα αρνητικό το Μάη-Ιούνη.

A.- Συντονιστής

Γύρω στα τέλη Ιούνη τελειώνει ο πρώτος γύρος των φοιτητικών κινητοποιήσεων. Πώς προκύπτει αυτή η θερινή παύση και ποιες αντιδράσεις υπάρχουν πάνω σ' αυτό το σημείο;

Γ.Λ.- Φοιτητής

Υπάρχει ένα πρωτοφανές κλίμα τα τελευταία χρόνια στα πανεπιστήμια. Ένα καινούργιο πράγμα που δεν ξέρω τι όρια έχει, ενώ υπάρχουν νέες προοπτικές που δεν τις φανταζόμασταν. Την 8η Ιούνη υπήρχε ένταση, πρωτοφανής καταστολή, 400 καταλήψεις σ' όλη την Ελλάδα. Υπήρχε στο μυαλό μας ότι δε θα επαναληφθεί το παραδοσιακό σκηνικό που γίνεται απ' το 2001, ότι οι φοιτητές κάποια στιγμή σταματάνε κλπ, κλπ. Θεωρούσαμε ότι θα είναι αντικείμενο κινηματικής διαπραγμάτευσης το τι θα κάνουμε το καλοκαίρι ή έπειτα. Υπάρχει ένα κομβικό σημείο μετά τις 8 Ιούνη. Η Γιαννάκου λέει ότι δε θα κατατεθεί ο νόμος-πλαίσιο μέσα στο καλοκαίρι και ότι παγώνει. Από εκείνο το σημείο και έπειτα, τις επόμενες δύο εβδομάδες μέχρι τη λήξη των καταλήψεων απ' τις συνδικαλιστικές ηγεσίες και κυρίως των ΕΑΑΚ, και μιας μερίδας τους ίσως, τίθεται ένα όριο. Τις 28-29 Ιούνη σταματάμε. Γίνεται αμέσως συνέντευξη τύπου απ' αυτούς που βγαίνουν και στα κανάλια που επαναλάμβαναν το ίδιο: ότι η εξεταστική θα διασφαλιστεί. Αυτό λίγο μετά από την πιο μαζική και συγκρουσιακή πορεία που είχε γίνει. Δηλαδή αμέσως ένα όριο, ότι «*ωραίος ο αγώνας αλλά... θα κάνουμε εξεταστική κάποια στιγμή*». Μαζί με μια συνειδητή προσπάθεια ν' αποφύγουν τα μαζικά συντονιστικά και να μην υπάρχει ένταση στους δρόμους. Ενώ ήδη είχε μπει η λογική στο κίνημα ότι **συγκρουόμαστε** στο Υπουργείο Παιδείας και **κανένas διάλογος** μαζί του, μια εβδομάδα μετά πάνε εκπρόσωποι των γ.σ. να καταθέσουν τις αποφάσεις των Γ.Σ. στον υφυπουργό που αφήνει, μέσα στο κλίμα *διαλόγου* και *συναίνεσης*, να γίνει κάτι τέτοιο.

Όσοι δε συμφωνούσαμε με την προοπτική να λήξουν έτσι απλά οι καταλήψεις και το κίνημα που δημιουργούσε νέα δεδομένα, δεν καταφέραμε ίσως να δούμε εξ αρχής αυτή τη στρατηγική. Μια στρατηγική η οποία δεν ειπωνόταν ξεκάθαρα παρά μόνο στα κανάλια και στις ιδιωτικές κουβέντες: ότι δηλαδή «θα εξασφαλιστεί η εξεταστική». Και στο τελευταίο συντονιστικό μπήκε η λογική της *άνω τελείας* και της *επαγρύπνησης*. Ότι ο αγώνας δεν τελειώνει, βάζουμε μια άνω τελεία και συνεχίζουμε το Σεπτέμβρη με *πανεκπαιδευτικό μέτωπο*. Στο προτελευταίο συντονιστικό έρχεται κι ένας εκπρόσωπος της ΔΟΕ, η οποία μόλις είχε πάρει απόφαση για πενθήμερη απεργία από Σεπτέμβρη, και τότε όλοι συμφωνούν, και οι εκπρόσωποι των δασκάλων και οι εκπρόσωποι των φοιτητών μέσα σ' ένα κλίμα ότι «*από Σεπτέμβρη αρχίζει πανεκπαιδευτικός αγώνας, θα 'μαστε μαζί στους δρόμους*» και το συντονιστικό φωνάζει «*σεισμός, σεισμός, πανεκπαιδευτικός*». Μπήκε μια επιχειρηματολογία ότι δεν έχει σημασία να συνεχιστούν οι καταλήψεις τώρα, αλλά να γίνει πανεκπαιδευτικό μέτωπο από Σεπτέμβρη. Έτσι, λοιπόν, **ας σταματήσουμε τώρα**. Και φυσικά δεν οργανώθηκε τίποτα από πλευράς φοιτητικών ηγεσιών ώστε το Σεπτέμβρη να ξεκινήσουν γ.σ. με λογική καταλήψεων. Για μας ήταν προφανές ότι **δε θα γινόταν τίποτα το Σεπτέμβρη**. Όλο αυτό ήταν προαποφασισμένο, ήταν μια ρητορική απλώς για να λήξουν οι καταλήψεις τον Ιούνη, χωρίς βέβαια ν' απαξιωνούμε τις αντικειμενικές δυσκολίες, πχ. την απομαζικοποίηση λόγω των διακοπών.

A.- Συντονιστής

Να επιστρέψουμε πάλι λίγο στους δασκάλους. Θέλω, όπως μας έδωσαν οι φοιτητές μια εικόνα για το τι συνέβαινε στα πανεπιστήμια πριν τις κινητοποιήσεις, να μας δώσετε κι εσείς μια εικόνα για το τι συνέβαινε στον κλάδο πριν την απεργία. Τι συζητήσεις γίνονταν και τι κινητικότητα υπήρχε, το κλίμα.

Ο.- Δάσκαλος

Αυτό είναι μια συνέχεια αυτού που είπα πριν. Σαφέστατα, υπήρχε μια αγανάκτηση, μια συσσωρευμένη οργή ενάντια στη φτώχεια, την υποβάθμιση του δασκάλου, με τη συντεχνιακή έννοια, και του δημόσιου σχολείου άρα και τη δική του υποβάθμιση.

Πάντως η απεργία ψηφίστηκε σε πάρα πολλούς συλλόγους παμφηφεί άσχετα αν είχαν τυπική απαρτία. Ψηφίστηκε μαζικά η πρώτη πενθήμερη μετά από πρόταση ΠΑΣΚ-Παρεμβάσεων τον Ιούνιο. Ένα γεγονός που έγινε λίγες μέρες πριν την απεργία φούντωσε το κλίμα της αγανάκτησης. Ήταν τα σεμινάρια· μια γελοiotητα για τα καινούργια βιβλία τα οποία βγήκαν χωρίς να ρωτηθούν αυτοί που θα τα κάνουν. Δηλαδή, ήταν τελείως εξοργιστικό και, εκτός των άλλων, αυτά τα βιβλία εκδόθηκαν με εμπλοκή των εκδόσεων Πατάκη, Σαββάλα κλπ με όλη την ρεμούλα την οικονομική που έχει αυτό το πράγμα. Εξόργισε τον κόσμο όλο αυτό το στήσιμο. Εμείς, τουλάχιστον στο σύλλογό μου, πηγαίναμε στα σεμινάρια αυτά και φτιάχναμε απεργιακές επιτροπές, σχετικά εύκολα μπορώ να πω. Ο κόσμος το θεωρούσε σα δεδομένο ότι θα κάνει απεργία και λόγω όλων αυτών των προβλημάτων που είπα πριν, όπως οι *άθλιοι μισθοί* ας πούμε, τα *άθλια κτίρια*, η *έλλειψη χρηματοδότησης*, τα *πληθωρικά τμήματα* καθώς και για το πρόβλημα των *ωρομίσθιων*, με την έννοια ότι τώρα είναι αυτός ωρομίσθιος αλλά μετά και με μένα τι γίνεται; Θα κυλήσει και σε μένα αυτό. Η αγορά εργασίας ζητάει αυτό το πράγμα. Ή υπάρχουν πολλοί μετανάστες μαθητές που τους αφήνουν χωρίς προκατάρτιση, πχ. όπως στη διδασκαλία της γλώσσας όπου τα βιβλία είναι πάρα πολύ δύσκολα για τα παιδιά αυτά (πρέπει συνέχεια να ανοίγουν λεξικό). Αυτά δημιουργούσαν μια κατάσταση **εκρηκτική**. Επίσης, όλη αυτή η ιστορία με τη ΔΟΕ, με τις 24ωρες όλα αυτά τα χρόνια, η ξεπουληματική απεργία του '97, είχε δημιουργήσει μια απέχθεια για τις 24ωρες. Δηλαδή κάνουμε μια το Δεκέμβρη, μια στο τέλος της χρονιάς και τέλος. Πολύς κόσμος έλεγε ότι **«δε θέλω να κάνω 24ωρες, μόνο διαρκείας»**. Εγώ για να πω την αλήθεια εν μέρει δεν τους πίστευα, γιατί πίστευα ότι ήταν πρόσχημα, αλλά τελικά δεν ήταν. Κι αυτό νομίζω ότι πρέπει να το πάρουμε υπόψη μας για όλους τους εργαζόμενους. Δηλαδή ότι *δεν είναι αυτό που φαίνεται πάντα, υπάρχει και κάτι άλλο πίσω*. Δημιουργήθηκαν, λοιπόν, απεργιακές επιτροπές, κρεμάστηκαν πανώ, κολλήθηκαν αφίσες σε σχολεία (της ΔΟΕ και των Παρεμβάσεων) και μοιράστηκαν προκηρύξεις στον κόσμο σαν απεργιακές επιτροπές.

A.- Συντονιστής

Η απόφαση για την απεργία παίρνεται τον Ιούνιο. Είναι μια απόφαση απ' τα πάνω, απ' τη ΔΟΕ, για πενθήμερη στις 18 Σεπτέμβρη. Θέλω να μας πείτε πώς είδατε μια τέτοια απόφαση και γιατί πιστεύετε ότι οι συνδικαλιστές της ΔΟΕ πήραν μια τέτοια απόφαση.

A.- Δασκάλα

Καταρχάς την είδα με επιφύλαξη την απόφαση αυτή. Ανέκαθεν είχα μια δυσπιστία στην ηγεσία της ΔΟΕ, δηλαδή ΠΑΣΚ-ΔΑΚΕ, επειδή τις θεωρώ ξεπουλημένες. Την είδα με δυσπιστία γιατί αποφασίστηκε από τα πάνω. Θα προτιμούσα να είχε γίνει αυτό με γενικές συνελεύσεις απ' τα κάτω. Φοβόμουν το ξεπούλημα για άλλη μια φορά και δεν ήξερα αν ο κόσμος θα τραβήξει πραγματικά, είχα αμφιβολίες. Πιστεύω ότι το προτείναν αυτό (το καλοκαίρι ΠΑΣΚ-Παρεμβάσεις ψηφισαν από κοινού αυτή την πενθήμερη στο συνέδριο της ΔΟΕ) αφήνοντας ανοιχτό το θέμα για συνέχιση. Όπως είπε και ο Ο. πριν, δεν τους έπαιρνε να προτείνουν κάτι λιγότερο γιατί είχε ανέβει στη συνείδηση του κόσμου μια άλλη μορφή δράσης, δεν τους αρκούσαν οι 24ωρες, ήθελαν κάτι πιο δυνατό. Τις

θεωρούσαν απλές τουφεκίες τις σκόρπιες 24ωρες.

Επίσης, το έδαφος ήταν γόνιμο γιατί είχαμε χρόνια να κάνουμε απεργία διαρκείας και υπήρχε και η κακή εμπειρία της προδομένης απεργίας του '97. Θα ήθελα να πω πιο συγκεκριμένα για την ΠΑΣΚ ότι για δύο λόγους κήρυξε αυτή την πενθήμερη. Πρώτον, για αντιπολιτευτικούς λόγους, εν όψει δημοτικών εκλογών, ήθελε ένα πιο αγωνιστικό προφίλ και δεύτερον, γιατί ήθελε να βγάλει από πάνω της τη ρετσίνα του απεργοσπάστη, ρόλο που ξέρουμε ότι είχε παίξει στην απεργία του '97. Να μην ξεχάσουμε εδώ ότι το '97 στην τελευταία ολομέλεια που πάρθηκε η απόφαση για σταμάτημα, θυμάμαι ότι ήταν τα ΜΑΤ απ' έξω γιατί εμείς ήμασταν τότε η ταξική πλευρά του κινήματος, μαζί με τις Παρεμβάσεις. Και τα ΜΑΤ ήταν εκεί για να προστατεύσουν τους γραφειοκράτες της ΔΟΕ, τους Πασκίτες. Ήταν και ο Μπράτης μέσα σε αυτούς. Δεν μπορούμε να τα ξεχάσουμε αυτά. Γι' αυτό είχα δυσπιστία όταν κηρύχθηκε η απεργία.

Τώρα θα ήθελα να πω κάτι για τα γενικά αιτήματα. Είχαν βγάλει ένα γενικό σεντόνι από αιτήματα και οι συνδικαλιστές είχαν μια ελπίδα ότι κάτι θα τσιμπάγαν απ' την κυβέρνηση. Περίμεναν ότι θα μας έδιναν το υπόλοιπο από το επίδομα που μας χρώσταγαν (τα 105 ευρώ). Επίσης περίμεναν και κάποια θεσμικά, πχ. να πάρει πίσω η κυβέρνηση την ευέλικτη ζώνη, τα νέα βιβλία ή ευελπιστούσαν να μειωθεί κατά μια ώρα το ωράριο. Αυτά περίμεναν ότι θα τα κέρδιζαν από την πρώτη εβδομάδα. Δηλαδή, οι συνδικαλιστές στο μυαλό τους είχαν μια πενθήμερη, άντε το πολύ δύο.

A.- Συντονιστής

Ξεκινά η απεργία το Σεπτέμβρη. Θα ήθελα να περιγράψεις πώς κινείται, πώς οργανώνεται το πρώτο διάστημα και εσένα προσωπικά τι σε τραβάει να συμμετάσχεις.

A.- Δασκάλα

Καταρχάς φτιάχτηκαν αφίσες από τη ΔΟΕ οι οποίες δεν έγραφαν απεργία διαρκείας, δεν προπαγανδιζόταν η διαρκείας. Λέγανε απλώς ξεκινάμε στις 18 Σεπτέμβρη με πενθήμερη. Αυτό λίγο με υποψίαζε. Υπήρχε ένα γενικό σεντόνι με αιτήματα, δεν υπήρχε ένα σημείο αιχμής, όπως ήταν το «1.400 βασικός μισθός» ή το «όχι στην αξιολόγηση». Υπήρχαν τα συνταξιοδοτικά, ασφαλιστικά, αύξηση των δαπανών για την παιδεία, μείωση μαθητών ανά τμήμα και το ωράριο που γενικά ήταν στα αιτήματά μας να μειωθεί. Επίσης, συντάχθηκε γράμμα προς τους γονείς. Τα κείμενα είχαν συνταχθεί από τις Παρεμβάσεις, αυτοί είχαν βάλει την πολιτική τους σφραγίδα και τη φρασεολογία, το αγωνιστικό προφίλ. Έγιναν έκτακτες γ.σ. σε κάθε σύλλογο και δημιουργήθηκαν απεργιακές επιτροπές. Όμως, ο ρόλος αυτών των απεργιακών επιτροπών περιορίστηκε σε λάντζα. Δηλαδή, βάζαμε απεργιακά πανώ στα σχολεία, κολλάγαμε αφίσες της ΔΟΕ, μοιράσαμε το γράμμα προς τους γονείς στο μετρό και τις λαϊκές αγορές και στα σεμινάρια για τα νέα βιβλία, κάναμε παρεμβάσεις με υλικό της απεργίας.

A.- Συντονιστής

Τις έξι εβδομάδες που κρατάει η απεργία, είσατε στο δρόμο, παλεύατε για κάποια αιτήματα. Πέρα απ' το σεντόνι αιτημάτων που λες, ποια ζητήματα πιστεύεις ότι ανέδειξε στην κοινωνία η απεργία και με ποιο τρόπο;

A.- Δασκάλα

Πριν πω αυτό, πρέπει να πω πώς συνεχίστηκε η απεργία γιατί η συνέχισή της προέκυψε αργότερα.

Καταρχάς, δεν ήταν στο μυαλό των συνδικαλιστών να συνεχιστεί και θ' αποδείξω γιατί. Την πρώτη απεργιακή εβδομάδα είχα βρεθεί σε χώρο των Παρεμβάσεων που λέγανε «εν αναμονή τι θα κάνει η Υπουργός τη Δευτέρα», γιατί περίμεναν ότι θα «τσιμπήσουμε» κάτι, οτιδήποτε, το επίδομα κάτι... Οπότε λέγανε ότι, αν έχουμε θετικές εξελίξεις, ρίχνουμε το μπαλάκι σε έκτακτες Γ.Σ. Αυτό για μένα σημειολογικά σήμαινε τέρμα στην απεργία. Πρέπει να είσαι υποψιασμένος για να το καταλάβεις.

Την άλλη μέρα βρέθηκα και στην ολομέλεια των προέδρων της ΔΟΕ (την πρώτη εβδομάδα) κι εκεί ακούω τον Μπράτη να λέει στη δευτερομιλία του ότι «αν έχουμε θετικές εξελίξεις, τι κάνουμε»; Ρίχνουμε το μπαλάκι στις Γ.Σ. Οπότε κατάλαβα ότι υπήρξε ομοφωνία μεταξύ ΠΑΣΚ-Παρεμβάσεων. Όταν έλεγαν για έκτακτες γ.σ. πριν τις καθορισμένες, που ήταν στο τέλος της εβδομάδας, έδειχναν μια φούρια και έριχναν κι ένα σήμα στην κυβέρνηση «δώστε μας κάτι να τελειώνουμε μ' αυτή την απεργία».

Όμως τη Δευτέρα έγινε το εξής: η Γιαννάκου αρνήθηκε να δώσει οτιδήποτε, χλεύασε τους δασκάλους, τους απαξίωσε κι όλοι αυτοί οι χαρακτηρισμοί, οι υποτιμητικοί, και το «δε δίνουμε τίποτα», έδωσαν τα χέρια των συνδικαλιστών κι έτσι δεν μπορούσαν να κάνουν πίσω. Δεν μπορούσαν να κλείσουν την απεργία έτσι, μη παίρνοντας τίποτα. Όλα αυτά σε συνδυασμό, φούντωσαν την απεργία. Η απεργία, λοιπόν, συνεχίστηκε απ' τον κόσμο, απ' την οργή του κόσμου και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ν' αναδειχθεί το αίτημα των «1.400 ευρώ βασικό μισθό» το οποίο καταρχάς ξεκίνησε σαν αίτημα των δασκάλων και μετά έγινε «1.400 για όλο το λαό».

Α.-Συντονιστής

Από όσα είδατε και ζήσατε εσείς θεωρείτε ότι υπήρχε ξεπέραςμα των ρόλων εκατέρωθεν, και από την πλευρά των δασκάλων και από την πλευρά των φοιτητών;

Α.-Δασκάλα

Πριν μιλήσουμε για ρόλους, να δούμε ποιος είναι ο ιδεολογικός ρόλος του δασκάλου. Καταρχάς, είναι ένας *ένας μάντας παραγωγής της κυρίαρχης ιδεολογίας της άρχουσας τάξης*. Κατά δεύτερον, *στρατιωτικοποιεί* τους μαθητές και τους βάζει σε μια τάξη με *μηχηβιοριστικές μεθόδους*, δηλαδή, με καρότο και μαστίγιο. Επίσης, *συντελεί στην κατανομή του μελλοντικού εργατικού δυναμικού* γι' αυτό έχει τη βαθμολογία και την κατηγοριοποίηση των μαθητών σε μέτριους, καλούς, κακούς και τα λοιπά. Αυτά για τον ιδεολογικό του ρόλο.

Τώρα με την απεργία τι γίνεται. Οι δάσκαλοι είναι και μισθωτοί επίσης, *μισθωτοί προλετάριοι*. Με την απεργία τονίζεται ο ρόλος του εργαζόμενου και υποχωρεί ο ρόλος του λειτουργού. **Σπάει η κανονικότητα**, σπάει ο ρόλος του λειτουργού που τηρεί το πρόγραμμα, το ωράριο και μεταδίδει γνώσεις. Ενάμιση μήνας απεργίας τσάκισε την εικόνα της εύρυθμης λειτουργίας του σχολείου, αλλά πολύ περισσότερο τσαλάκωσε την εικόνα του δασκάλου-επαγγελματία, οργάνου του κράτους για την επιβολή του ιδεολογικού του ελέγχου ή *μικροαστού που απολαμβάνει υποτίθεται την προνομιακή του θέση*. Επίσης, σπάει ο ατομικισμός, δηλαδή φεύγει πλέον ο δάσκαλος από την τάξη του και λειτουργεί μέσα σε μια συλλογικότητα. Πριν από την απεργία υπήρχαν δάσκαλοι που δεν είχαν καμία εμπειρία από πορεία ή από σύγκρουση με τα ΜΑΤ. Με τη συμμετοχή τους στις απεργιακές κινητοποιήσεις, μια μεγάλη μερίδα εργαζομένων εξοικειώνεται με την έννοια του αγώνα, που έχει να κάνει με το δρόμο, και αρχίζει να καταλαβαίνει κι άλλες ομάδες εργαζομένων που αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο. Επίσης, η απεργία δίνει κάτι και στους μαθητές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν πλέον το δάσκαλο με άλλο μάτι, σαν ένα «ζωντανό» απεργό, τον βλέπουν με μεγαλύτερο σεβασμό αλλά και εγγύτητα.

Σε σχέση, όμως, με την αναπλήρωση των ωρών, πολλοί από τους δασκάλους, όταν γύρισαν στις τάξεις, είχαν ενοχικά σύνδρομα, *ξαναένιωσαν δηλαδή λειτουργοί*. Είχαν άγχος να καλύψουν την ύλη. Ξέχασαν, δηλαδή, το ρόλο τους ως εργαζόμενοι. Ξέχασαν ότι δεν ήταν υποχρεωμένοι ν' αναπληρώσουν το χαμένο κομμάτι της «παραγωγής» γιατί αυτό δεν έχει γίνει σε κανέναν άλλο εργασιακό χώρο.

Π.-Φοιτητής

Μπορώ να πω ότι ο ρόλος του φοιτητή απλά *ψηλαφίστηκε αλλά δεν ξεπεράστηκε*. Ένα σημείο στο οποίο μπορούμε να σταθούμε είναι οι *συγκρούσεις στο δρόμο*, για παράδειγμα. Μας φέραν όλους εμάς στη θέση να πούμε ότι όλοι έχουμε να κάνουμε μ' ένα νόμο που όχι μόνο βρίσκεται απέναντί

μας και θίγει τα συντεχνιακά μας συμφέροντα, αλλά και με ένα γενικότερο ζήτημα το οποίο αν το αγγίξεις και το αμφισβητήσεις έμπρακτα προκαλεί την καταστολή.

Έσπασε το προσωπείο της αφρόκρεμας της κοινωνίας που μιλάει ακαδημαϊκά και με δημοκρατικούς όρους της κοινωνίας γιατί όλοι έζησαν την καταστολή στο πετσί τους. Αυτό είναι προσωρινό μεν αλλά αφήνει μια παρακαταθήκη και ανοίγει μια συζήτηση, η οποία παραμένει ανοιχτή, και είναι ένα από τα πραγματάκια που συνέβησαν τον τελευταίο καιρό όπου *χτυπήσαμε την ιδεολογική επίθεση, αυτό το ιδεολόγημα της ασφάλειας που πλασάρεται ιδιαίτερα τελευταία*. Ήταν ένα από τα πράγματα που έδειξε ότι ο μπάτσος δεν είναι για να σε προστατεύει, ο μπάτσος είναι απέναντί σου.

Όσον αφορά την κατάληψη ως παρακώλυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το ότι δηλαδή ψήφιζε ο κόσμος κατάληψη δεν μπορεί να πει κανείς ότι το έκανε για να πάει διακοπές, ούτε για να χάσει μάθημα, ούτε γιατί έβαζε κάποιο πολιτικό πρόταγμα μπροστά. Σε κάθε περίπτωση, όμως, θυσίαζε χρόνο από το πτυχίο του. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια που έχει ανεβεί το επίπεδο της εντατικοποίησης των σπουδών και μεγαλώνει το άγχος για καριέρα και για εξασφάλιση, υπάρχει περισσότερο μια ενστικτώδης αντίδραση αλλά είναι υγιής. Και αυτό είναι αντιφατικό γιατί ολόκληρη αριστερά μέσα στα πανεπιστήμια έχει σαν πρόταγμα την εξασφάλιση των πτυχίων.

Τώρα όσον αφορά το θέμα του ρόλου, μπαίνουν ζητήματα στις συνελεύσεις και στα συντονιστικά. Ότι δηλαδή μέσα στην κοινωνία δεν είμαστε μόνο φοιτητές αλλά επιτελούμε διάφορους ρόλους. Για παράδειγμα εγώ που δουλεύα στον ΟΤΕ, στα τηλεφωνικά κέντρα, έβλεπα μια κατάσταση που δημιουργούσε μια συγκεκριμένη συνθήκη. Εκεί μέσα δε νιώθαμε ότι είμαστε φοιτητές αλλά έκαναν τα πάντα να νιώθουμε σαν προσωπικό. Ότι πρέπει να γλύψουμε, ότι είμαστε *αναλώσιμοι* γιατί πίσω από εμάς υπάρχουν χιλιάδες άλλοι φοιτητές για τη θέση μας. Ούτε διάλειμμα για τσιγάρο δεν μπορούσαμε να κάνουμε.

Εντέλει, πιστεύω ότι η ουσία του πράγματος δεν αγγίχτηκε. Πιάστηκαν κάποια πράγματα απέξω-απέξω και γενικά. Αλλά όλα αυτά είναι μια μακρά διαδικασία. Θ' αποδειχθεί αν όλα αυτά έγιναν στα *απόνερα* του κινήματος ή ήταν *κάτι βαθύτερο* που αργά ή γρήγορα θα βγει προς τα έξω.

A.-Συντονιστής

Παιδιά, αναφέρατε αρκετά ότι η εκπαιδευτική αναδιάρθρωση είναι και *εργασιακή αναδιάρθρωση*. Θα ήθελα λοιπόν να ρωτήσω το εξής: αντιμετωπίζετε τις σπουδές σας σα μια δουλειά; Αν όντως συμβαίνει κάτι τέτοιο, κάνετε προσπάθειες να συναντηθείτε με άλλους εργαζόμενους στο πανεπιστήμιο, υπήρχε αυτή η δυνατότητα;

Ο.-Φοιτητής

Το αν οι σπουδές είναι μια δουλειά είναι μεγάλο ζήτημα. Μπορούμε να το προσεγγίσουμε λέγοντας ότι κατά τη διάρκεια των σπουδών υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά σημεία, εντός και εκτός σχολής, που προσιδιάζουν την εργασία. Καταρχάς, η διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσεις προκειμένου να μπεις, ειδικά μετά το νόμο Αρσένη, είναι μια διαδικασία πολύ εντατικοποιημένη, με πολλά φροντιστήρια κλπ. Όλη η ζωή σου περιστρέφεται γύρω από αυτό. Ένα δεύτερο ζήτημα είναι ότι, αν και γενικά υπάρχει ακόμα μια χαλαρότητα στις σπουδές, ακριβώς επειδή δεν έχει περάσει μια πλήρης εκπαιδευτική αναδιάρθρωση και δεν υπάρχει ένα καινούριο μοντέλο καπιταλιστικού πανεπιστημίου, αυτή η χαλαρότητα οδηγεί σε μια συσσωρευμένη ένταση στις εξεταστικές που έχει χαρακτηριστικά εργασίας. Όχι μόνο από άποψη κόπου, αλλά και από την άποψη της **αλλοτρίωσης**. Δηλαδή, λίγο πριν τις εξεταστικές, οι οποίες καταλαμβάνουν περίπου τρία δίμηνα το χρόνο, ο τρόπος με τον οποίο τρέχουν όλοι οι φοιτητές να μαζέψουν σημειώσεις, πακέτα πληροφοριών, να γράψουν και να παραδώσουν εργασίες, να διαβάσουν κ.λπ., έχει μια παρόμοια αλλοτρίωση με την εργασία στο βαθμό που, εν πάσει περιπτώσει, κάνεις κάτι που σου διαφεύγει ο λόγος για τον οποίο το κάνεις. Το γιατί δημιουργείται αυτή η συσσωρευμένη ένταση είναι ακριβώς επειδή βλέπεις όλους τους άλλους να τρέχουν. Πάντως το κύριο ζήτημα που πραγματικά έχει σχέση με παραγωγή έργου και εργασία στα πανεπιστήμια, ειδικά σε σχολές όπως αυτές του Πολυτεχνείου, είναι όλη η

διαδικασία από τη διπλωματική μέχρι το μεταπτυχιακό και το διδακτορικό. Εκεί πέρα είσαι πραγματικά εργαζόμενος και μάλιστα άμισθος εργαζόμενος ως επί το πλείστον. Η ένταση της εργασίας υπάρχει ήδη από τη διπλωματική, και αν θέλεις να βρεις ένα μεταπτυχιακό ή να έχεις έναν καθηγητή που θα σε προσέχει και θα μιλάει για σένα, πρέπει να κάνεις ό,τι σου λέει. Και πρέπει να κάνεις ό,τι σου λέει ως εργαζόμενος. Παράγεις έρευνα στα εργαστήρια, και μάλιστα τσάμπα. Τα πανεπιστήμια γενικά και ειδικά το Πολυτεχνείο στρέφονται σε αυτό το μοντέλο όλο και περισσότερο. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια *μαζική και εντατικοποιημένη παραγωγή έρευνας* που αποτελεί το καμάρι του ιδρύματος.

Όλο αυτό συνδέεται και με μια κατάσταση εκτός πανεπιστημίου όπου ένα κομμάτι της παραγωγής βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη φοιτητική εργασία: τηλεφωνικά κέντρα, φυλλάδια, μπαρ, γενικά ο τομέας της διασκέδασης, βασίζονται στην ανάγκη των φοιτητών για μια ευέλικτη εργασία και στην εκμετάλλευση των αφεντικών που στήνεται πάνω σε αυτή την ανάγκη. Όπως είπε και ο Π. πριν, το πρόβλημα είναι ότι αυτές οι καταστάσεις παρουσιάζονται *αποσυνδεδεμένες*, δηλαδή με ένα *σχιζοειδή* τρόπο ένας φοιτητής-εργαζόμενος πρέπει τη μισή μέρα να βλέπει τον εαυτό του σαν εργαζόμενο και την άλλη μισή σα φοιτητή, τη μια στιγμή έτσι, την άλλη αλλιώς. Κάπως έτσι νομίζω ότι μπορούμε να προσεγγίσουμε το ζήτημα της εργασίας.

Τώρα όσον αφορά το ερώτημα αν έγιναν κινήσεις προσέγγισης με άλλους εργαζόμενους μέσα στα πανεπιστήμια. Είναι μια δύσκολη ερώτηση γιατί το πρώτο ζήτημα που τίθεται είναι προς ποιους να κινηθείς. Μέσα στα πανεπιστήμια εργάζονται φοιτητές, καθαρίστριες, μεγαλοκαθηγητές, συμβασιούχοι καθηγητές, διδακτορικοί, οπότε το ζήτημα είναι να βρεις μέσα σε όλες αυτές τις διαστρωματώσεις ποιους έχεις συμμάχους σου. Τέτοιο ζήτημα δεν μπήκε από το φοιτητικό κίνημα. Αυτό που έκανε το κίνημα ήταν μια κίνηση αναγκαστικά προκαθορισμένη από την απεργία της ΠΟΣΔΕΠ. Στο βαθμό που στον κυρίαρχο λόγο του κινήματος έμπαινε το ζήτημα ότι «πάμε μαζί με τους καθηγητές», υπήρχε κάποιο πρόβλημα. Όχι μόνο γιατί η απεργία της ΠΟΣΔΕΠ ήταν για κάποιους μεγαλοκαθηγητές απλά υπεράσπιση των συμφερόντων που ήδη έχουν με το δημόσιο καθεστώς, όχι μόνο γιατί τους βόλεψε η απεργία αφού ξεφορτώνονταν τον κόπο του διδακτικού έργου και είχαν όλο το χρόνο για την έρευνα, αλλά και γιατί υπήρχε έμπρακτο πρόβλημα. Από τη μια δήλωναν απεργοί αλλά όταν πηγαίναμε στα εργαστήρια για να τα κλείσουμε, να κάνουμε δηλαδή τη στοιχειώδη πράξη του σταματήματος της έρευνας που πρέπει να κάνει κάθε κατάληψη, αυτοί οι απεργοί που έλεγαν ότι συμφωνούσαν με τα αιτήματά μας, στέκονταν απέναντί μας! Και αν δε στέκονταν οι ίδιοι επειδή δεν ήθελαν να χάσουν το κύρος τους, στέκονταν πολλές φορές οι διδακτορικοί τους. Φυσικά υπήρξαν και περιπτώσεις όπου κάποιοι σύλλογοι μεταπτυχιακών φοιτητών στήριξαν τις κινητοποιήσεις, αλλά αυτό κινήθηκε σε θεσμικό επίπεδο, δε νομίζω δηλαδή ότι άνοιξε ένας ουσιαστικός διάλογος. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι στις πιο πολλές καταλήψεις καθάριζαν τους χώρους οι καθαρίστριες: εμείς κάνουμε κατάληψη αλλά οι καθαρίστριες δουλεύουν! Υπάρχει μόνο μια περίπτωση, που πρέπει να αναφερθεί, στην κατάληψη της πρυτανείας πέρυσι το καλοκαίρι, όπου μια καθαρίστρια που έληγε η σύμβασή της έκανε απεργία πείνας και βγήκαν κάποια κείμενα συμπάραστασης/αλληλεγγύης που μοιράστηκαν δημόσια. Άλλο σχετικό παράδειγμα δε γνωρίζω...

A.-Συντονιστής

Σταματάνε, όπως είπαμε πιο πριν, οι φοιτητικές καταλήψεις το καλοκαίρι, δεν υπάρχει κάποια συνέχεια κατά τη διάρκεια της απεργίας των δασκάλων και οι σχολές ανακαταλαμβάνονται το Γενάρη. Το ερώτημα λοιπόν είναι: για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συνέβη όλη αυτή η διακοπή και αν μπορείτε να εντοπίσετε κάποιες βασικές διαφορές των κινητοποιήσεων της περιόδου Γενάρη-Μάρτη από αυτές της περιόδου Μάη-Ιούνη.

Γ.Α.-Φοιτητής

Θα μπορούσαν να δοθούν τρεις εξίσου εύκολες απαντήσεις: ότι οι φοιτητές κατέλαβαν ξανά τα πανεπιστήμια λόγω της ψήφισης του άρθρου 16, ή ότι έκαναν ξανά κατάληψη γιατί ήθελαν να

παρατείνουν τις διακοπές των Χριστουγέννων, ή τέλος πάντων επειδή απλά τους αρέσει να κάνουν κατάληψη. Μέσα από αυτές τις τρεις εύκολες απαντήσεις μπορεί να βρεθεί και μια μικρή αλήθεια. Προφανώς, ένας από τους άξονες που έβαζε το φοιτητικό κίνημα ήταν να μην αναθεωρηθεί το άρθρο 16, κι αυτό προσπαθήθηκε να γίνει στις 10 Γενάρη. Επίσης, ένα από τα θετικά αποτελέσματα που είχαν οι φοιτητικές κινητοποιήσεις της περιόδου Μάη-Ιούνη ήταν να φτιαχτούν μέσα στις σχολές κινηματικές και ανταγωνιστικές μειοψηφίες, ακόμη και πέρα από την καθεστωτική αριστερά ή την αριστερά γενικότερα, μειοψηφίες ανένταχτων που δεν ήθελαν καμιά ταμπέλα πάνω απ' το κεφάλι τους. Κάπου εκεί έρχεται αυτή η συνθήκη: ξαφνικά μετά τις διακοπές των Χριστουγέννων καταλαμβάνονται και πάλι τα πανεπιστήμια. Δεν μπορούμε όμως να παραβλέψουμε ότι από τα τέλη Νοέμβρη μέχρι και τις 10 Γενάρη έχει φτιαχτεί ένα ολόκληρο σενάριο μηνιακού τύπου, ότι φτιάχνονται πρωτοβουλίες ενάντια στην αναθεώρηση του άρθρου 16 στις οποίες συμμετέχουν μέσα από τον κάθε πασόκο που θεωρεί ότι είναι αριστερός μέχρι και οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς και όλα αυτά δημιουργούν, κατά την προσωπική μου άποψη, ένα θεαματικό όρο ότι «όλη η κοινωνία ενάντια στην αναθεώρηση του άρθρου 16». Ακόμη και επιτροπές γειτονιάς που αποτελούνταν από φοιτητές, δασκάλους και καθηγητές και ήταν ένα σημαντικό όπλο αφού έκαναν πραγματική δουλειά στις γειτονίες κάποτε, ξαφνικά αποκτούν σφραγίδα και παρουσιάζονται σα μέρος αυτής της αντίδρασης. Τώρα, όσον αφορά τις διαφορές των κινητοποιήσεων του Μάη-Ιούνη και των κινητοποιήσεων μετά το Γενάρη αυτές είναι σαφείς.

Πρώτον μιλάμε για κινητοποιήσεις που ήταν *λιγότερο μαζικές* από αυτές του Μάη-Ιούνη, και *λιγότερο ενθουσιώδεις*, κατά την άποψή μου. Επίσης, έχει μπει μέσα στις κινητοποιήσεις με σοβαρούς όρους το ΚΚΕ, μέσω της ΠΚΣ στα πανεπιστήμια, έχει ήδη χρησιμοποιήσει τις μαθητικές καταλήψεις σαν πολιορκητικό κριό και για να μπει μέσα στην απεργία των δασκάλων (δεν ξέρω αν το κατάφεραν), και κυρίως έχει μπει μέσα σε αυτά τα ηλίθια «κοινά πλαίσια» μεταξύ ΠΚΣ και ΕΑΑΚ που αργότερα θ' αποδειχθούν η «πέμπτη φάλαγγα» του κινήματος που με την πρώτη αφορμή -πχ. η αναφορά στους «προβοκάτορες»- η ΠΚΣ θα τα «σπάσει» και θα πάει σπίτι της. Αυτή είναι μια πολύ σαφής διαφορά που επιδρά πάρα πολύ και μέσα στις καταλήψεις: μιλάμε βασικά για **νεκρές καταλήψεις** πλέον, σαφέστατα πιο απομαζικοποιημένες από πριν. Τέλος, υπάρχει μια **γενικότερη απογοήτευση** και λόγω του τρόπου με τον οποίο έκλεισαν οι κινητοποιήσεις τον Ιούνη αλλά και γιατί καταλαβαίνουμε ότι έχουμε χάσει μια μεγάλη ευκαιρία να βγάλουμε τον αγώνα μας έξω από τα πανεπιστήμια με αφορμή την απεργία των δασκάλων. Σ' αυτές τις συνθήκες αυτό που είναι κυρίαρχο στο φοιτητικό κίνημα είναι να προσπαθεί κάθε φορά να ιεραρχήσει τα μέτωπα που ανοίγει: συμβαίνει ας πούμε αυτή η τακτική κίνηση του ΠΑΣΟΚ και το κίνημα προσπαθεί ν' αντιδράσει και να δείξει ότι δεν αφομοιώνεται από τη ρητορική του ΠΑΣΟΚ. Ή μετά την απόπειρα αναθεώρησης του άρθρου 16, ο κυρίαρχος λόγος του κινήματος προσπαθεί να παρακαλέσει τη Γιαννάκου να μας πει αν θα καταθέσει το νόμο-πλαίσιο ή όχι. Τέλος πάντων, τα συντονιστικά έχουν μετατραπεί πλέον σε ιδεολογική αντιπαράθεση μεταξύ ΠΚΣ και ΕΑΑΚ και δεν αφορούν κανέναν πέρα από αυτούς και το μόνο που θέλουν είναι την επιβεβαίωση της πολιτικής τους κυριαρχίας εντός του κινήματος. Έτσι το μόνο πεδίο που μένει πραγματικά ανοιχτό για ζύμωση, αντίδραση κλπ είναι ο *δρόμος*: μιλάμε πλέον για πιο μαζικά συλλαλητήρια, με μια διάρκεια και μια συνέπεια στη μαζικότητά τους...

A.-Συντονιστής

Θέλω τώρα να μας πουν οι δάσκαλοι, κατά την διάρκεια του νέου γύρου των φοιτητικών κινητοποιήσεων μετά το Γενάρη, τι στάση κρατάει η ΔΟΕ; Αλλά και γενικότερα: κατά τη διάρκεια αυτής της δεύτερης φάσης τι στάση κρατάνε οι δάσκαλοι, τι συζητάνε, πώς αντιμετωπίζουν τις κινητοποιήσεις;

A.-Δασκάλα

Πριν απαντήσω στο ερώτημα θα κάνω ένα πολύ μικρό flashback για το πώς έκλεισε η απεργία. Τις τελευταίες εβδομάδες είχαν μπει στο χορό και οι μαθητικές καταλήψεις, στα τελευταία συλλαλη-

τήρια η παρουσία των φοιτητών ήταν όλο και πιο μαζική και, τέλος πάντων, στην τελευταία απεργιακή πορεία το Σύνταγμα βούλιαζε από τον κόσμο. Παρ' όλα αυτά η απεργία έκλεισε με το πρόσχημα ότι σταματάμε τώρα για να μην «κάψουμε φλάντζες» και θα συνεχίσουμε μετά με *παρατεταμένο αγώνα διάρκειας*, δηλαδή εικοσιτετράωρες απεργίες! Έλεγαν προσηχηματικά ότι «θα ξαναβρεθούμε με τους φοιτητές για να χτίσουμε το πανεκπαιδευτικό μέτωπο όταν θα ξαναβγεί στην επιφάνεια το άρθρο 16». Έτσι λοιπόν έληξε η απεργία και στα σχολεία υπήρχε πια ένα **κλίμα νεκροταφείου**. Οι δάσκαλοι δε συζητούσαν πια, όχι μόνο για τους φοιτητές, αλλά ούτε για απεργία, ούτε για τίποτα. Όχι ότι ήταν αδιάφοροι για τις κινητοποιήσεις, αλλά δεν υπήρχε θέμα να τους μιλήσεις πλέον για απεργία. Να δούμε τώρα τι στάση κράτησε η ΔΟΕ. Εκτός από δυο εικοσιτετράωρες απεργίες που θυμάμαι, κήρυξε δίωρες διευκολυντικές στάσεις εργασίας στις οποίες δεν υπήρχε φυσικά συμμετοχή από τον κόσμο. Οι μόνοι που κατέβαιναν στις πορείες ήταν ένα κομμάτι των δασκάλων που έβλεπε πώς η αναδιάρθρωση τους χτυπάει συνολικά και ένιωθαν αλληλέγγυοι στους φοιτητές, καθώς και ένα μέρος της ηγεσίας των Παραμβάσεων που κατέβαινε τυπικά.

Α.-Συντονιστής

Μια κοινή ερώτηση τώρα: θα ήθελα να μας πείτε γιατί κατά τη γνώμη σας δε συναντήθηκαν τελικά αυτά τα δύο κινήματα. Δηλαδή, αν μπορείτε, να συγκεντρώσετε κάποιους λόγους και να διατυπώσετε μια τελική εκτίμηση.

Δ.-Φοιτητής

Όπως φάνηκε και από τα προηγούμενα θεωρούμε ότι η ευθύνη των ηγεσιών της ριζοσπαστικής αριστεράς είναι ολοφάνερη. Αναφέρθηκαν διάφορα, επειδή έχει προνομιακή απεύθυνση η ριζοσπαστική αριστερά κτλ. Η ρητορική για πανεκπαιδευτικό μέτωπο κατά τη διάρκεια των καταλήψεων δεν κολλάει με το γεγονός ότι δεν μπορούσαν να συμπέσουν έστω χρονικά τα δύο κινήματα. Αυτό που κυριάρχησε ήταν ο **συντεχνιακός προσανατολισμός της αριστεράς** που είχε σαν αποτέλεσμα να τεθεί η αναδιάρθρωση ως ζήτημα του κάθε κλάδου ξεχωριστά. Πηγαίνοντας όμως κάπως *βαθύτερα*, μπορούμε να πούμε ότι από τη στιγμή που η αναδιάρθρωση πλήττει όλα τα κομμάτια της εκπαίδευσης δημιουργείται μια δυνατότητα συνάντησης των υποκειμένων εναντίον της. Ωστόσο, αν εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο πλήττονται αυτά τα υποκείμενα από την αναδιάρθρωση, θα δούμε ότι αυτή η δυνατότητα είναι κάπως αποδυναμωμένη. Όπως είναι γνωστό, η συγκεκριμένη εκπαιδευτική αναδιάρθρωση ακολουθεί την αναδιάρθρωση της εργασίας, είτε είναι ως ένα βαθμό ήδη πραγματικότητα, είτε λαμβάνει χώρα τώρα. Οι φοιτητές βιώνουν την αναδιάρθρωση μέσω της *εξατομικευμένης εντατικοποίησης* μέσα στις σχολές, την *επισφαλή εργασία* που κάνουν ταυτόχρονα έξω από τις σχολές και αποκτούν μια αυξανόμενη συνείδηση για το τι τους περιμένει όταν βγουν στην αγορά εργασίας. Οι δάσκαλοι απ' την άλλη πλήττονται από την αναδιάρθρωση διατηρώντας ωστόσο την παλιά σχέση εργασίας, δηλαδή μια σχέση που προκύπτει από μια *παλιότερη καπιταλιστική ρύθμιση*. Αν θα λέγαμε ότι οι φοιτητές, με βάση το μέλλον που συνειδητοποιούν σιγά-σιγά, βρίσκονται *στο κέντρο του ποταμού της αναδιάρθρωσης*, οι δάσκαλοι φαίνεται να βρίσκονται *στα τοιχώματα της όχθης*. Αυτό δημιουργεί μια διαφοροποίηση ανάμεσα στους δασκάλους και τους φοιτητές, η οποία μπορεί να γίνει εμφανής από το γεγονός ότι μειοψηφίες μέσα στο φοιτητικό κίνημα προσπάθησαν να πιάσουν το νήμα της σύνδεσης με την εργασία από την κατάσταση που ήδη βιώνουν οι φοιτητές μέσα και έξω από τη σχολή ώστε να συνδεθούν με εκείνα τα κομμάτια που πλήττονται από την εργασιακή αναδιάρθρωση.

Ο.-Δάσκαλος

Εγώ θα ξεκινήσω από αυτό που είπε ο Δ. πριν περί συντεχνίας. Νομίζω ότι ένας βασικός λόγος που δε συναντήθηκαν τα δύο κινήματα είναι η συντεχνιακή λογική της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας της ΔΟΕ –ισχύει αυτό που ειπώθηκε πριν για το φοιτητικό χώρο, δηλαδή στη ΔΟΕ κυριαρχεί πολιτικά η συντεχνιακή λογική. Στην καλύτερη περίπτωση αυτή η συντεχνιακή λογική φτάνει

μέχρι την ικανοποίηση των κλαδικών αιτημάτων. Στην καλύτερη περίπτωση, γιατί στην απεργία του '97 δεν έκαναν ούτε αυτό, μόλις πήγε να συγκροτηθεί ένα μέτωπο δασκάλων-καθηγητών και πάλι συντεχνιακά αιτήματα εμφανίστηκαν. Στη φετινή απεργία αυτό έγινε εν μέρει από τη ηγεσία της ΔΟΕ, δηλαδή, πράγματι πρόβαλλε ένα αγώνα για την ικανοποίηση κάποιων κλαδικών αιτημάτων. Μέχρι εκεί όμως. Εγώ αυτό που είδα ήταν ότι έμπρακτη συνάντηση με την απεργία των δασκάλων έκανε μόνο μια ομάδα φοιτητών, το σωματείο των βιβλιοπαλλήλων, ο ΣΕΦΚ και η ΕΙΝΑΠ. Δεν είδα έμπρακτη συμπαράσταση από πουθενά αλλού. Δηλαδή, η συμπαράσταση ήρθε από αγωνιζόμενα κομμάτια που κινούνται έξω από τη λογική της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Επίσης, θέλω να αναφέρω ένα γεγονός που έγινε την τρίτη ημέρα της απεργίας, την Τετάρτη, τότε με τη βροχή που χτυπηθήκαμε από τα ΜΑΤ και οι φοιτητές και εμείς και πήγαμε μετά στα γραφεία της ΔΟΕ. Εκεί ήρθε μια ομάδα φοιτητών η οποία δήλωσε τη συμπαράστασή της και τη θέλησή της να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε από κοινού. Ήμουν παρών: αυτή η ομάδα δέχθηκε μια *επίθεση με σκαιότατο τρόπο* από στελέχη της αριστεράς και των Παρεμβάσεων. Με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να μην ξαναέρθουν για συμπαράσταση μετά απ' αυτό το χτύπημα. Αυτό το λέω για να δείξω ότι δεν είναι μόνο η επίσημη συνδικαλιστική γραφειοκρατία η οποία δε θέλει αυτό που η ίδια διακηρύττει «να συμπαρταχθούμε με τους άλλους εργαζόμενους» κλπ, αλλά και μεγάλα τμήματα της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς. Επίσης, ένας άλλος λόγος που δε συναντήθηκαν τα δύο κινήματα είναι η *υποκειμενική πολιτική συγκρότηση των δασκάλων*, του καθενός ξεχωριστά αλλά και συνολικά, η οποία άφηνε τη διαχείριση του λεγόμενου «πανεκπαιδευτικού μετώπου» ή «παλλαϊκού μετώπου παιδείας» στα χέρια του Μπράτη και των κομματικών συνδικαλιστικών παρατάξεων. Θεωρώ ότι οι δάσκαλοι θα ήταν πολύ ενθουσιασμένοι αν όλος ο λαός, όλοι οι εργαζόμενοι, οι φοιτητές κλπ, κατέβαιναν μαζί τους στους δρόμους. Αυτό όμως δεν έγινε. Ακόμη, για να τελειώσω με αυτό το ζήτημα, αφορά μια μικρή μερίδα των δασκάλων. Δυστυχώς υπάρχουν και συντηρητικά αντανακλαστικά στους δάσκαλους οι οποίοι φοβούνταν να κατέβουν στις δυναμικές κινητοποιήσεις των φοιτητών. Τα ΜΜΕ έπαιζαν το ρόλο τους μιλώντας για προβοκάτορες και τα ρέστα, και βεβαίως ένα κομμάτι των δασκάλων αντιμετώπιζε με φόβο τη φοιτητική κινητοποίηση.

A.-Συντονιστής

Πάμε τώρα σε μια ερώτηση που είναι και πάλι κοινή. Θέλω να ρωτήσω αν πιστεύετε ότι το φοιτητικό κίνημα, ή αντίστοιχα η απεργία των δασκάλων, πέτυχαν τους στόχους που έθεσαν, κι αν όχι γιατί. Επίσης πώς αντιμετώπισαν οι συνάδελφοί σας στο σχολείο ή οι συμφοιτητές σας στη σχολή αυτό το ζήτημα: πώς είδαν τα αποτελέσματα του κινήματος, σαν κάτι το θετικό ή σαν κάτι το αρνητικό;

Ο.-Φοιτητής

Οι στόχοι που επίσημα και κυρίαρχα έθεσε αυτό το κίνημα ήταν η απόσυρση του νόμου-πλαίσιο και η μη αναθεώρηση του άρθρου 16. Οπότε μπορούμε να πούμε ότι είχαμε μια *ισοπαλία*, η οποία δεν ήταν καθόλου ισοπαλία όμως. Το άρθρο 16 ψιλομπλοκαρίστηκε, όμως ο νόμος πέρασε και αυτό είναι μια διπλή ήττα. Καταρχάς, γιατί ένα κίνημα πάλευε έναν ολόκληρο χρόνο απαιτώντας την απόσυρση ενός νόμου και δεν τον απέσυραν. Είναι ήττα γιατί περνάει ο νόμος-πλαίσιο με αυτά τα μέτρα τα οποία είχε. Αλλά ούτως ή άλλως το κίνημα δεν πάλεψε για μια βελτιωμένη version του νόμου. Είναι επίσης ήττα γιατί ο νόμος-πλαίσιο είναι κεντρικό στοιχείο στη συνολική αναδιάρθρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όσον αφορά τα πανεπιστήμια. Με το νόμο να εφαρμόζεται, ανοίγει ο δρόμος για να εφαρμοστούν και όλες οι άλλες ρυθμίσεις, όπως ο νόμος για την αξιολόγηση. Ως προς τους για επίσημους στόχους λοιπόν, αυτό το κίνημα μάλλον απέτυχε. Τώρα εντός του κινήματος, μειοψηφικά, και με βάση το ρου των κινητοποιήσεων, αναδείχθηκαν και κάποιοι άλλοι επιμέρους στόχοι. Ο βασικότερος ήταν η εξάπλωση αυτού του κινήματος στην κοινωνία και η σύνδεση με την εργασία, είτε με τη μορφή του «πανεκπαιδευτικού μετώπου» που σχολιάσαμε πριν, είτε με άλλες μορφές. Ούτε και σ' αυτά κατορθώθηκαν ιδιαίτερα πράγματα, πέραν του ότι αναδύθηκε ένα δυναμικό κομμάτι της κοινωνίας που αγωνιζόταν για ένα χρόνο. Εκεί που μπορούμε να πούμε ότι το

κίνημα πέτυχε είναι στο ότι αναγκάστηκε, με βάση τις ίδιες του τις συγκρουσιακές επιλογές και την καταστολή, να έχει ως στόχο το σπάσιμο της τρομοκρατίας στο δρόμο. Αναγκάστηκε να έχει ως στόχο την **αυτοπεποίθηση της οργανωμένης παρουσίας στο δρόμο**, κάτι το οποίο σε ένα μεγάλο βαθμό πέτυχε.

Τώρα το γιατί δεν πέτυχε τους στόχους του αυτό το κίνημα, είναι μια τεράστια κουβέντα που προσπαθήσαμε να την προσεγγίσουμε χτες. Μια πρώτη προσέγγιση είναι ότι αυτό το κίνημα δεν μπόρεσε να υπερβεί τα όριά του, και τα όριά του ήταν φοιτητικά. Δε νομίζω ότι μπορούσε να πέσει ένας νόμος, που η κυβέρνηση ήταν αποφασισμένη να τον επιβάλλει, με έναν αποκλειστικά φοιτητικό αγώνα. Αν αυτός ο αγώνας ανοιγόταν με κάποιο τρόπο στην υπόλοιπη κοινωνία, τότε θα μπορούσαμε να μιλάμε για επίτευξη αυτού του στόχου. Αυτός είναι ο βασικός λόγος.

Όσον αφορά το πώς είδαν οι συμφοιτητές μου τα αποτελέσματα του κινήματος, δεν μπορώ να δώσω μια σαφή απάντηση σ' αυτό. Όσον αφορά τις αγωνιστικές μειοψηφίες, όσους αγωνίστηκαν δηλαδή, καταρχάς δεν έχουν γίνει συζητήσεις απολογισμού, ούτε από επιμέρους συνελεύσεις ούτε κεντρικά. **Αυτό το κίνημα μετά τη λήξη του τείνει να ξεχαστεί γρήγορα-γρήγορα.** Σίγουρα θα αναγνωρίζα ή θα υπέθετα μια απογοήτευση, γιατί αυτό το κίνημα είχε πολλές δυνατότητες οι οποίες σε πολλά σημεία δυστυχώς δεν εκφράστηκαν. Αφήνει όμως σίγουρα και μια χαρά γιατί αποδείχθηκε ότι ο κόσμος μπορεί να αυτοοργανωθεί σε κάποιο επίπεδο, να δράσει αυτόνομα και η αυτόνομη δράση του έξω από θεσμικούς «φορείς» να έχει κάποια αποτελέσματα. Όσον αφορά, τέλος, το κομμάτι των φοιτητών που δεν αγωνίστηκε, το οποίο δεν μας αφορά ιδιαίτερα, απλά θέλω να περιγράψω μια γρήγορη αίσθηση. Στην αρχή των κινητοποιήσεων η βασική έκπληξη ήταν ότι *«ποιος είναι όλος αυτός ο κόσμος»*, *«κοίτα να δεις που υπάρχει ένα κομμάτι κόσμου που έρχεται στις συνελεύσεις»*. Μετά από ένα χρόνο που συναναστρεφόσουν με αυτό τον κόσμο, γιατί αυτός ο κόσμος ήταν στις σχολές, ξαφνικά, την πρώτη μέρα που οι καταλήψεις στο Πολυτεχνείο τελείωσαν, εμφανίστηκε ένα άλλο κομμάτι κόσμου που θέλει να ξεχάσει τις καταλήψεις. Άνθρωποι που διψάνε για ανοιχτό πανεπιστήμιο, που διψάνε για μάθημα, που διψάνε για σημειώσεις! Μάλιστα κάποιοι ήταν και πανευτυχείς, όχι μόνο γιατί ξανάρχισαν τα μαθήματα και επέστρεψαν στην κανονικότητα αλλά και *γιατί αυτός ο αγώνας έχασε*. Κι αυτό το ένιωθες, ενώ επί ένα χρόνο ήσουνα ο κυρίαρχος της σχολής σου, ένιωθες μια απόλυτη αδυναμία ν' αντιμετωπίσεις όλη αυτή τη μάζα ανθρώπων που ήρθαν πανευτυχείς να κάνουν μάθημα. Για τα βιωματικά ερωτήματα κάνω μια πάσα...

Ο.-Δάσκαλος

Η απάντηση δεν μπορεί να είναι απλά «ναι» ή «όχι», γιατί απ' τη μια μεριά η απεργία δεν πέτυχε την ικανοποίηση των αιτημάτων, αυτό το σεντόνι αιτημάτων που έβαζε η ΔΟΕ. Το μόνο αίτημα το οποίο υποτίθεται κερδήθηκε ήταν ότι στα νηπιαγωγεία κατοχυρώθηκε ένας χρόνος υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής, το οποίο γύρισε μπουμέρανγκ στους νηπιαγωγούς, γιατί αν ένα αίτημά σου υποτίθεται στο ικανοποιεί η κυβέρνηση αλλά στην ουσία το διαχειρίζεται αυτή, δε θα βγει κάτι σωστό. Όμως, απ' την άλλη πλευρά, υπάρχουν κέρδη απ' αυτή την απεργία. Πολλά θα έλεγα, αλλά σε ένα θα επικεντρώσω τώρα· ότι σαφέστατα *η κυβέρνηση είναι πλέον πιο διστακτική στα νέα χτυπήματα*. Αν κάποιος κάνει έξι εβδομάδες απεργία, μέσα στο μυαλό των εξουσιαστών υπάρχει το ερώτημα *«πώς μπορούν να γίνουν όλα αυτά;»*, που εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι δεν μπορούν. Γιατί, όπως είπα και προηγουμένως, δε φαινόταν ότι θα γίνει η απεργία ούτε σε εμάς που είμαστε υποψιασμένοι. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο η κυβέρνηση είναι διστακτική στο να δώσει νέα χτυπήματα. Ένα παράδειγμα: έβγαλε ένα πρόγραμμα το Υπουργείο πριν τα Χριστούγεννα για την αναπλήρωση των ωρών, των δέχθεν «χαμένων» ωρών της απεργίας. Ε, ρε παιδιά, αυτό το πρόγραμμα κατέρρευσε! Δεν πήγε κανείς και δεν υπήρξαν και κυρώσεις. Επίσης κατέρρευσε ένα βασικό τμήμα του αναλυτικού προγράμματος που είναι η ευέλικτη ζώνη. Στα περισσότερα σχολεία δεν εφαρμόζεται. Ούτε έκανε κάποια κίνηση το υπουργείο για να την επιβάλλει στην ουσία. Ακόμη, μια μεγάλη μερίδα απεργών αισθάνεται κοινωνικά αξιοπρεπής σε σχέση με παλαιότερα. Βγήκε στο προσκήνιο, εξοικειώθηκε με το δρόμο, είδε ότι, όπως ειπώθηκε και πριν, τα MAT δεν είναι για την ασφάλεια του πολίτη αλλά

για να βαράνε αυτούς που διαμαρτύρονται, που ζητούν αυξήσεις και δικαιώματα. Είχε αυτή την εμπειρία. Βέβαια, για να ξαναγυρίσω και στην άλλη πλευρά, η μη ικανοποίηση των αιτημάτων, σε μια απεργία μάλιστα που κράτησε έξι εβδομάδες, δημιούργησε την αίσθηση ότι αφού δεν ικανοποιούνται τα αιτήματα ούτε με μια απεργία έξι εβδομάδων, *οι απεργίες είναι μάταιες*. Υπάρχει κι αυτό.

A.-Συντονιστής

Μια τελευταία βιωματική ερώτηση απευθυνόμενη και στους δύο. Τι άφησε το κίνημα στον καθένα σας, τι θεωρείς δηλαδή ότι άφησε σε βίωμα, σε συμπέρασμα; Άλλαξε κάτι στην καθημερινότητά σας;

O.-Δάσκαλος

Εμένα προσωπικά με έσπρωξε ν' αμφισβητήσω ακόμα πιο πολύ τη λογική της ανάθεσης, τη λογική του κοινοβουλευτισμού μέσα στο συνδικάτο, τη λογική των ψήφων, τη λογική της κεφαλαιοποίησης των αγώνων από τις κομματικές και μη κομματικές παρατάξεις. Αυτό είναι για μένα το βασικό.

A.-Δασκάλα

Μετά την απεργία ένιωθα ότι υπήρχε το χάος στην αρχή, αλλά μετά συνειδητοποίησα ότι άνοιξε μπροστά μου ένας άλλος κόσμος. Νιώθω πολύ καλύτερα από πριν γιατί αποδεσμεύτηκα από γραφειοκρατικές αγκυλώσεις και κατάλαβα ότι η δύναμη είναι στα χέρια μας, στα χέρια του κόσμου. Τέλος πάντων, θυμήθηκα τα φοιτητικά μου χρόνια, τις ιδέες της *αυτονομίας* που ξανάγιναν *ζωντανές*. Γνώρισα έναν κόσμο με τις ίδιες αντιλήψεις και αυτό με κάνει να νιώθω πιο δυνατή.

Γ.Λ.-Φοιτητής

Εμένα προσωπικά μου άφησε έναν πλούτο εμπειριών, ανθρώπων που γνώρισα, με τους οποίους δε συνδεθήκαμε κάτω από μία ιδεολογική ταυτότητα αλλά **πάνω στην πράξη και του αγώνα και της κατάληψης**. Και δεν περιορίστηκε μόνο στο πολιτικό επίπεδο, δηλαδή ενωθήκαμε πάνω στις πράξεις, πάνω στην κατάληψη και στον αγώνα, δηλαδή τι θα κάνουμε, τι μορφή θα έχει ο αγώνας, τι μας ενώνει. Σήμερα πηγαίνει παραπάνω σε ανθρώπινες σχέσεις, σε φίλιες, και σίγουρα ότι ενωθήκαμε πάνω σε στιγμές που, ό,τι και να γίνει από εδώ και πέρα, και δέκα χρόνια να περάσουν, νομίζω ότι είναι χαραγμένες, στιγμές στο δρόμο, στιγμές αγώνα, πάρα πολλές εμπειρίες που δε νομίζω ότι κανένας προσωπικά τις ξεχνάει.

A.-Συντονιστής

Να πω κάτι για την κουβέντα που θ' ακολουθήσει. Τα ερωτήματα που θέσαμε στα παιδιά προφανώς δεν είναι περιοριστικά ή κάτι τέτοιο. Όποιος θέλει μπορεί να τοποθετηθεί βάσει αυτών, όποιος θέλει μπορεί να τοποθετηθεί και ανεξάρτητα.

Συζήτηση

B.-Δάσκαλος

Υπάρχουν πολλά απ' αυτά που άκουσα με τα οποία διαφωνώ. Δε θέλω να κάνω κριτική ούτε στην Α., ούτε στον Οδυσσέα, ούτε στους φοιτητές. Θα πω τις δικές μου σκέψεις και τις δικές μου εμπειρίες, γιατί έτσι όπως κύλησε η διαδικασία μέχρι τώρα, θα μπορούσαν να πιαστούν συγκεκριμένες αιχμές, να δοθούν φυσικά αυτές οι απαντήσεις και σε κάθε σημείο θα μπορούσε καταρχήν να γίνει ένας διάλογος, μια ανταλλαγή απόψεων.

Θα ξεκινήσω από κάτι λίγο βαρύ και προκλητικό από θεωρητικής απόψεως. Πιστεύω ότι ένα με-

γάλο λάθος που κάνει η ριζοσπαστική αριστερά στη θεωρητική της ανάλυση όλων αυτών των αλλαγών που συντελούνται στην εκπαίδευση, από τα νηπιαγωγεία ως τα πανεπιστήμια, ξεκινάει από τη φράση που χρησιμοποιεί: Εκπαιδευτική Αναδιάρθρωση. Τη φράση αυτή την άκουσα άπειρες φορές εδώ. Η λέξη αναδιάρθρωση, δεν κάνω μάθημα τώρα, σημαίνει ν' αλλάζουμε σειρά. Είμαστε σοβαροί; Μετά από όλα αυτά που έχουν γίνει από το '98 μέχρι και τώρα το 2007, πρόθεση του συστήματος είναι να αλλάξει τη σειρά της εκπαιδευτικής κατάστασης; Να κάνει αναδιάρθρωση; Πιστεύω ότι ενδιαφέρεται για κάτι βαθύτερο και ουσιαστικότερο. Ενδιαφέρεται να **καταργήσει** κάτι που το ίδιο το σύστημα δημιούργησε σε μία φάση της εξέλιξής του. **Τη δημόσια, μαζική εκπαίδευση**. Δεν την έχει ανάγκη. Δεν τη χρειάζεται. Κι αν ξεκινήσουμε από αυτή την αφετηρία, θα μπορέσουμε ν' αντιληφθούμε και πλευρές που κατά τη διάρκεια μεγάλων κινηματικών γεγονότων, από το '97 και μετά, δεν μπορούσαμε πραγματικά να κεφαλαιοποιήσουμε κινηματικά αυτό που επιδιώκαμε και έμενε κάθε αγώνας στη μέση, μετέωρος. Και φεύγαμε όλοι με την πικρή γεύση της ήττας. Το ίδιο το σύστημα δεν ενδιαφέρεται να έχει δημόσια μαζική εκπαίδευση γιατί την πειθάρχηση, την καταστολή και την κοινωνική αναπαραγωγή, το κυριότερο, μπορεί να την πετύχει με άλλους τρόπους. Πολύ πιο σημαντικούς και πολύ πιο ουσιαστικούς. Δηλαδή, αποθεώνονται μορφές και μέθοδοι που μπορούν πλέον να ελέγχουν ασφυκτικά το σύνολο της κοινωνίας• υπάρχουν πλευρές που λένε μέχρι το 2010 θα υπάρχει ένας ενιαίος ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης• χρειάζονται την κοινωνικοοικονομική ελίτ και η κοινωνικοοικονομική ελίτ χρειάζεται ένα έμπυχο υλικό δυναμικό. Και το έχει βρει. Ξεχωρίζουν ορισμένα πανεπιστήμια για να παίξουν αυτό το ρόλο. Αυτά δε δένουν στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο ανώτατης εκπαίδευσης. Όλα τα υπόλοιπα γίνονται ένας κονιορτοποιημένος πολτός και ονομάζονται μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και συνδέονται σαφώς με την εργασία, και συνδέονται σαφώς και με κάτι άλλο: με μορφές εργασίας που σας πληροφορώ θυμίζουν τις απαρχές του καπιταλισμού, ιδιαίτερα την περίοδο που ο ίδιος ο Μαρξ έγραφε και προσπαθούσε ν' αναλύσει τα πράγματα μέσα από *Το Κεφάλαιο* το πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Κι εδώ έρχεται ν' απαντηθεί το ερώτημα γιατί οι δάσκαλοι έκαναν απεργία έξι εβδομάδες. Γιατί ξέρετε τι είχαν στο σβέρκο τους οι δάσκαλοι; 19.000 ωρομίσθιους στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση που είναι σε εργασιακή σχέση σκλαβιάς. Το βλέπουν, το ζούνε στα σχολεία. Λένε από μέσα τους: «Μην καταντήσω κι εγώ έτσι». Είναι οι πτυχιούχοι των 500 ευρώ, κι ενώ κάναμε έξι εβδομάδες εμείς απεργία και δέκα εβδομάδες καταλήψεις οι φοιτητές, μέχρι τώρα που μιλάμε οι άνθρωποι αυτοί είναι απλήρωτοι. *Είναι απλήρωτοι, το καταλαβαίνετε;* Έχουν πάρει έναντι. Αυτό δεν αγγίχτηκε. Αυτό έβγαλε τους δασκάλους στο δρόμο. Όταν μιλάμε για εκπαιδευτική αναδιάρθρωση, θα πρέπει να καταλάβουμε ότι δεν αλλάζει τη σειρά του δημόσιου πανεπιστημίου και θα φέρει ένα ιδιωτικό να το χτίσει δίπλα στο δημόσιο πανεπιστήμιο. Ιδιωτικοποιεί το δικό σου πανεπιστήμιο. Αλλάζοντας τι; Το περιεχόμενό του, τον προσανατολισμό του και το τι θα κάνει, πώς θα συνδέεται με αυτό που λέμε αγορά εργασίας, αλλά δε θα είναι πανεπιστήμιο. Αυτό οι φοιτητές δεν το έχουν καταλάβει. Αυτό είναι εφιαλτικό, είναι μεσαιωνικό. Το αντιλαμβάνονται, το ψιθυρίζουν, αλλά δεν το ζουν μέσα στο αμφιθέατρο, είναι τρομαχτική η ανασφάλειά τους.

Πάμε τώρα παρακάτω. Θα φτάσουμε και στις πλευρές του πώς ξεκίνησε αυτή η απεργία. Για τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία κι όλα τα υπόλοιπα. Η μεγάλη ρήξη που προοιωνίζε την απεργία των έξι εβδομάδων έγινε το 2005 όχι το 2006. Στο συνέδριο των δασκάλων το 2005, οι Παρεμβάσεις χωρίστηκαν στη μέση. Οι μισοί λέγαμε να πάμε σε απεργία διάρκειας μαζί με τους πασόκους, αν κλειδώσουμε διεκδικητικό πλαίσιο που να δεσμεύει τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία με απόφαση του συνεδρίου, ώστε αυτός ο αγώνας να μην ξεπουληθεί. Δηλαδή να μην έχουμε μεσοδιαστήματα. Αν ξεκινήσει αυτή η απεργία, να διασφαλιστεί ότι δε θα έρθει μια ολομέλεια προέδρων, ένα διοικητικό συμβούλιο της ΔΟΕ να καταστείλει αυτή την απεργία, όπως έκανε το '97. Το '97 είχαμε μια άγρια απεργία των δασκάλων, δεν ήταν τόσο μαζική απεργία, αλλά ήταν άγρια απεργία. Καταλάβαμε τα γραφεία της ΔΟΕ. Τους κλείσαμε μέσα. Ήρθαν τα ΜΑΤ, δεν μπορούσαν να φύγουν. Έφαγαν ξύλο. Αλλά ήρθε ένα κομμάτι, το κομμάτι αυτό που έβαλε πλάτη στις Παρεμβάσεις το '97 για αυτή την απεργία και έκανε κάποια κλικ δεξιά. Έως και πολλά κλικ δεξιά. Γιατί; Γιατί το εργασιακό καθεστώς

αυτών των ανθρώπων άλλαξε από το '97 μέχρι τώρα. Κορμός των Παρεμβάσεων τότε ήταν οι αναπληρωτές που ήταν με το ένα πόδι στην εκπαίδευση και με το άλλο απ' έξω. Αυτός ο κόσμος, αυτός ο βασικός κορμός των Παρεμβάσεων διορίστηκε. Και επαναπαύεται στη μονιμότητα. Και θεωρούσε από τα γεγονότα του '98 και μετά ότι δεν κάνουμε κατάληψεις τώρα στη ΔΟΕ, γιατί έχουμε πρόσωπο. Το 2001, θυμούνται κάποιοι δάσκαλοι που έγινε κατάληψη της ΔΟΕ από τους αναπληρωτές που τους είχαμε μαντρώσει και τους 11 και τους λέγαμε «πάρτε απόφαση για απεργία» και δε σήκωσε το ξερό του ο συνδικαλιστής της ΕΣΑΚ και έτσι δεν μπήκε απεργία διαρκείας μετά το Πάσχα; Που λέγαμε να εγκαταλειφθεί αυτή η εργασιακή σχέση σκλαβιάς του αναπληρωτή, χωρίς να ξέρουμε ότι μας έρχεται στα μούτρα η γενίκευση του εργασιακού καθεστώτος της ωρομισθίας; Και δεν έγινε αυτό. Θυμάστε τότε τη στάση αυτών που είχαν την πρωτοκαθεδρία στις Παρεμβάσεις και καθόριζαν τη γραμμή των Παρεμβάσεων που έλεγαν αφού «μας δίνουν την αίθουσα να κάνουμε συνέλευση δε θα κάνουμε κατάληψη». Και έρχεται το 2005 όπου χωρίζονται οι Παρεμβάσεις στη μέση και δε λαμβάνεται απόφαση για απεργία διαρκείας ενώ το ΠΑΣΟΚ την είχε προτείνει πάλι. Ήξεραν τι έκαναν γιατί διαλύονται, χάσαν τη νομή της εξουσίας και ως συνδικαλιστική παράταξη θα γίνονταν φύλλο και φτερό. Και τίθεται το ζήτημα τι γίνεται τώρα με τις Παρεμβάσεις. Οι Παρεμβάσεις αποκαθαίρονται από τις οποιοσδήποτε αντιπολιτευτικές φωνές, λειτουργούν πλέον με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Έρχεται η πρόταση για απεργία διαρκείας που αυτή την πρόταση δεν την πιστεύανε ούτε οι ίδιοι. Οι ίδιοι άνθρωποι που έλεγαν θα κατεβάσουμε πρόταση για απεργία διαρκείας θεωρούσαν, και το έλεγαν ανοιχτά, ότι ο δάσκαλος δεν μπορεί να κάνει απεργία όταν ο μισός του μισθός και παραπάνω πηγαίνει σε ένα στεγαστικό δάνειο, έχει κάρτες, δεν μπορεί να κινηθεί, δεν μπορεί να κάνει απεργία, ούτε μια εικοσιτετράωρη απεργία. Αυτό έλεγαν. Και προτείνουν πενθήμερες επαναλαμβανόμενες με την ελπίδα ότι οι πασόκοι δε θα την ψηφίσουν αυτή την πρόταση, ότι το κάνουν καθαρά για αντιπολιτευτικούς λόγους προς την κυβέρνηση και δε θα υιοθετήσουν μια τέτοια απόφαση. Και πάμε στο συνέδριο το 2006... Είναι λάθος να λέμε ότι ήταν μια απεργία από τα πάνω, είναι λάθος να λέγεται αυτό το πράγμα, γιατί δεν ήταν μια απόφαση ενός εντεκαμελούς διοικητικού συμβουλίου ή μιας ολομέλειας προέδρων. Ήταν ένα σώμα αντιπροσώπων, είμαι εχθρικός προς κάθε έννοια αντιπροσώπευσης και ανάθεσης το ξεκαθαρίζω, αλλά υπήρχαν εκεί 800 άνθρωποι που είπαν απεργία διαρκείας. Οι Παρεμβάσεις παλεύαν μέχρι την τελευταία στιγμή, να καθορίσουν το διεκδικητικό πλαίσιο και εκτιμούσαν αυτοί οι άνθρωποι ότι την απεργία δε θα την ψηφίσουν οι πασόκοι. Δηλαδή, έφταναν οι Παρεμβάσεις και υπαγόρευαν στους πασόκους το διεκδικητικό πλαίσιο. Οι πασόκοι το υιοθετούσαν και μέχρι την τελευταία στιγμή έλεγαν δε θα παρθεί απόφαση για απεργία. Κι όταν ψηφίστηκε η απεργία, σηκώσαμε τα χέρια μας όλοι, γύρισαν και κοιτάζονταν μεταξύ τους και έλεγαν «τώρα δηλαδή τι κάνουμε»; «Θα κάνουμε απεργία»; Δεν το πίστευαν οι ίδιοι. Δηλαδή χοντρές λάθος εκτιμήσεις. Άλλη λάθος εκτίμηση; Τι έλεγαν απ' την πρώτη εβδομάδα; Θα την πουλήσουν οι πασόκοι την απεργία, εμείς θα περιμένουμε στη γωνία για να το οικειοποιηθούμε αυτό, έρχονται και οι εκλογές για το ΠΥΣΠΕ και για να ισχυροποιήσουμε τη θέση μας στο ΔΣ της ΔΟΕ. Οι πασόκοι δεν τους έκαναν τη χάρη. Δεν την πουλούσαν την απεργία, μαλάκες ήταν; Και γι' αυτό δεν υιοθέτησαν την κεντρική απεργιακή επιτροπή. Γι' αυτό χτυπιόταν ο άλλος και έλεγε, όταν μας χτύπησαν τα ΜΑΤ στη ΔΟΕ: «Ελα τώρα θα κάνουμε κεντρική απεργιακή επιτροπή να έρχεται ο κάθε τρελός να μας λείι τον πόνο του;» Έτσι. «Να έρχονται οι φοιτητές; Εδώ εμείς χάνουμε μισθούς». Δεν ήθελαν αυτό το πράγμα να φύγει από τα χέρια τους, γιατί αν έφευγε από τα χέρια τους θα γίνει ανεξέλεγκτο και δε θα οικειοποιηθούν τίποτα συνδικαλιστικά μετά. Αυτή είναι η αίσχιστη μορφή **αριστερής συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας** και αυτό υφίσταται, ως δεξιά συνδικαλιστική γραφειοκρατία, και ως τέτοιο πρέπει να καταγγέλλεται. Να το ξεκαθαρίσουμε αυτό το πράγμα. Κι εκεί έχασαν το παιχνίδι. Έκαναν λάθος εκτιμήσεις μέχρι τέλους και το αθλιότερο ήταν ο τρόπος που έκλεισε η απεργία. Μεγάλη σημασία δεν έχει πώς αρχίζει μια απεργία διαρκείας, μεγάλη σημασία έχει πώς κλείνει, έτσι ώστε να έρθουν και οι επόμενες μεγάλες απεργίες. Και η απεργία διαρκείας αυτή έκλεισε με πρωτοβουλία των δύο αριστερών παρατάξεων της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας γιατί ο Μπράτης δεν ήταν χαζός. Έλεγε «*Τέσσερις παρατάξεις που πήγαμε την απεργία μέχρι τώρα σε τούτη τη συνεδρίαση του ΔΣ*

της ΔΟΕ αποφασίζουμε για τη συνέχεια». «Θέλετε εβδομη εβδομάδα, ρε παλικάρια; Έβδομη εβδομάδα. Εμείς δεν έχουμε παρά μόνο να το ψηφίσουμε». Και πήραν την πρωτοβουλία και πρότειναν τρεις εικοσιτετράωρες. Κι εκεί η απεργία τελείωσε.

Το άλλο επίσης που είναι τεράστια ευθύνη της ριζοσπαστικής αριστεράς είναι γιατί δε συναντήθηκαν οι δάσκαλοι με τους φοιτητές και με τους καθηγητές: ήταν φανερό από τον Ιούνιο ότι υπάρχει διαφορετικός σχεδιασμός. Και γιατί υπάρχει διαφορετικός σχεδιασμός; Γιατί υπάρχει λάθος τρόπος προσέγγισης αυτών των ζητημάτων και θεωρητικά και πολιτικοσυνδικαλιστικά και γιατί πολύ περισσότερο δε θέλουν ένα επικίνδυνο κίνημα, γιατί ένα επικίνδυνο κίνημα δεν καταλήγει στην κάλπη. Φτιάχνει άλλες καταστάσεις. Κι αυτό ήθελαν να το αποτρέψουν. Υπάρχει μεγαλύτερη ηλιθιότητα από αυτή που έλεγαν μετά από δέκα εβδομάδες καταλήψεων των φοιτητών να πάνε να παρθεί η απόφαση στη ΓΣΕΕ για εικοσιτετράωρη απεργία; Και τι θα σήμαινε αυτό; Τι θα έφερνε; Δεν ξέρουν οι πάντες τι είναι η ΓΣΕΕ; Αυτό ήταν ανώδυνο. Τους βόλευε για να βγουν από αυτή τη δύσκολη κατάσταση. Το επικίνδυνο ήταν να φτιαχτεί το πανεκπαιδευτικό μέτωπο. Το '98 τι είχαμε κάνει με τα εξεταστικά; Συνέλευση -γέμισε ένα ΜΑΧ. Και ήρθαν οι της ριζοσπαστικής αριστεράς και άρχισαν τις παπαριές. Ξέρετε τι λέγανε; Να πω και λίγη ιστορία, ρε γαμώτο [γέλια]. Λοιπόν, εδώ είμαστε. Δεν περίμεναν κόσμο, πίστευαν ότι θα γίνει κάτι συμβολικό, θα δώσουμε μια προκηρυξούλα στον κόσμο να τον πείσουμε να μην μπει μέσα να δώσει. Έρχεται χιλιάδες κόσμος και πάνε στο ΜΑΧ και αρχίζουν ότι «θα πάμε να πείσουμε τους συναδέλφους μας να μην πάνε να δώσουν στο διαγωνισμό» κι εκεί τους κόπηκε ο βήχας όταν ακούστηκε το σύνθημα «Φωτιά, φωτιά στα εξεταστικά!». Εκεί ξεκίνησε μια άλλη διαδικασία που δεν μπορούσαν να την ελέγξουν. Κι αυτό το κίνημα των εξεταστικών μετά το συκοφάντησαν. Είπαν ότι ήταν ήττα. *Είπαν ότι ήταν ήττα*. Ενώ ήταν ένα πρωτόγνωρο κίνημα που εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα και ήταν πολιτικά επικίνδυνο με το δυναμισμό, τις μορφές που υιοθέτησε και τους πολιτικούς χώρους που συναντήθηκαν για πρώτη φορά στα μεταπολιτευτικά πράγματα αυτής της χώρας. Και το θεώρησαν επικίνδυνο και θέλησαν να το ξεφορτωθούν. Το δια ταύτα. Υπάρχει ένα δια ταύτα για μας: ένα ΜΑΧ. Πώς θα βγει αυτό το ΜΑΧ; Συνέλευση αγώνα, ανοιχτός συντονισμός των πρωτοβάθμιων σωματείων, δηλαδή, τώρα σας ανακοινώνω την απόφαση του συλλόγου. Ψήφισαν 300, ακούστε το νούμερο 300 [παρέμβαση άλλου δασκάλου: «Μόνο στο δικό σου σύλλογο έγινε αυτό!»]. Ε, δεν πειράζει, τι να κάνουμε. Γιατί το ξεκαθαρίσαμε από την αρχή πώς θα πάμε. Οι άλλοι, αν πάρете τα κείμενα και τα διαβάσετε, δεν έχουν πρόταση, δεν υπάρχει πρόταση, λένε παπάρες. Η πρόταση, η μόνη αποδεκτή πρόταση μετά από μια απεργία έξι εβδομάδων, είναι απεργία διαρκείας με τη μορφή πενθήμερων επαναλαμβανόμενων. Επειδή όμως είναι ένας αγώνας, μια απεργία που χτυπάει την καρδιά της εκπαιδευτικής πολιτικής, δεν μπορεί να είναι κλαδικός αγώνας. Πρέπει να είναι πανεκπαιδευτικό μέτωπο. Πώς γίνεται αυτό το πανεκπαιδευτικό μέτωπο; Με έναν πολύ απλό τρόπο. *Συντονιστική συνέλευση όλων των πρωτοβάθμιων σωματείων όλων των εργαζόμενων και μαχόμενων κομματιών της εκπαίδευσης*, δηλαδή νηπιαγωγοί, δάσκαλοι, καθηγητές, φοιτητές, πανεπιστημιακοί, δηλαδή ΠΟΣΔΕΠ κι όσοι άλλοι θέλουν να έρθουν με κοινή ημερομηνία έναρξης, κοινή ημερομηνία έναρξης. Εμείς με απεργία διαρκείας και οι φοιτητές με καταλήψεις. Εκεί να δείτε τι θα γινόταν.

Β.- Δασκάλα

Με πολλούς από τους συναγωνιστές δασκάλους γνωριζόμαστε και σαν πρόσωπα γνωριζόμαστε και με αρκετούς από τους φοιτητές. Κοιτάξτε. Αλλιώς συζητάει κανείς κάποιες αναλύσεις γύρω από την εκπαίδευση όσο υπάρχει ένα κίνημα στο δρόμο, που σημαίνει ότι κάθε του πρόταση και κάθε ανάλυση γίνεται κάθε φορά στην πράξη και απευθύνεται στη βάση του κόσμου που θέλει να μαζέψει κι αλλιώς συζητάει κανείς και κάνει αναλύσεις όταν πια το κίνημα έχει κλείσει. Εν πάσει περιπτώσει, αυτή τη στιγμή υπάρχει ένα έλλειμμα απολογισμού τουλάχιστον στο χώρο των εκπαιδευτικών, απολογισμός για τη χρονιά που πέρασε δεν έχει γίνει. Τον έχουν κάνει διάφορες συνιστώσες, σχήματα, ομάδες κτλ, αλλά ο απολογισμός αυτός αποτελεί ένα έλλειμμα και νομίζουμε ότι αυτό δεν είναι τυχαίο. Δεν είναι τυχαίο δηλαδή ότι δε γίνεται απολογισμός του κινήματος. Και εν πάσει περιπτώσει,

έχει γίνει με αυθόρμητο τρόπο ο εξής απολογισμός: ότι ενώ έχει βγει στο δρόμο και το κίνημα των δασκάλων των έξι εβδομάδων, που ήταν πρωτόγνωρο, και το κίνημα των φοιτητών, που τράβηξε για έναν ολόκληρο χρόνο και ξέρουμε και ποια θα είναι η συνέχεια, ο πρώτος απολογισμός που γίνεται είναι ότι αυτά τα κινήματα δε συνδέθηκαν, και δεν είναι τυχαίο ότι μια σειρά προτάσεις και πλαίσια από πολιτικούς χώρους κτλ, είτε το πιστεύουν περισσότερο είτε λιγότερο, θέτουν το ζήτημα του πανεκπαιδευτικού μετώπου. Μόνο που το ότι το ζήτημα του πανεκπαιδευτικού μετώπου δεν τέθηκε τότε είναι πολιτικό ζήτημα, έχει αιτίες, υπάρχουν ευθύνες και δεν είναι απλά ότι κάποιοι αποφάσισαν να το προδώσουν· πολιτικά πρέπει να συζητήσουμε τη στάση τους. Η ίδια η πρόταση να συνευρεθούν τα κομμάτια της εκπαίδευσης εμπεριέχει κατά τη γνώμη μας κάτι κοινό: **την κοινή δράση**. Τουλάχιστον εμείς θέλουμε να το κάνουμε αυτό. Εμείς καταθέσαμε πρόταση, είχαμε την προηγούμενη βδομάδα μια εκδήλωση ζητώντας από όλα τα κομμάτια να τοποθετηθούν στο εξής ζήτημα: με ένα ενιαίο στόχο, με ένα ενιαίο τρόπο, όπως είπε και ο προλαλήσας, τα κινήματα στο επόμενο διάστημα, γιατί θα υπάρξει αναγκαιότητα, να βρεθούν μαζί και καταρχήν με κοινή εβδομάδα απεργίας, καταλήψεων κλπ. Δε νομίζω ότι θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτό το πράγμα δεν είναι καλό. Το ζήτημα είναι το εξής: όλοι εμείς που έχουμε τη λογική της κοινής δράσης και της συνεύρεσης, να δώσουμε αγώνα γι' αυτό σε κάθε χώρο. Αυτό το ζήτημα να το θέσουμε καταρχήν στους χώρους μας. Δηλαδή, θα πρέπει όσο το δυνατόν περισσότερες συνιστώσες, ομάδες, αγωνιστές, άτομα να δράσουν, ώστε αυτό να βγει από τα κάτω. Θεωρούμε ότι η αναγκαιότητα του πανεκπαιδευτικού μετώπου δεν είναι ότι έτσι γενικώς και αοριστως τα κινήματα στην εκπαίδευση πρέπει να βρίσκονται μαζί. Δεν είναι ευχολόγιο, δεν είναι γενικό θέμα, είναι γιατί αυτή τη στιγμή υπάρχει μια λογική η οποία ξεκινάει και χτυπάει τα δικαιώματα στις σπουδές, τη δουλειά και τις ελευθερίες από το νηπιαγωγείο μέχρι το πανεπιστήμιο. Άλλοι το λένε αναδιάρθρωση, άλλοι το λένε επίθεση. Όμως νομίζουμε ότι σε αυτή την πρόταση θα πρέπει από δω και πέρα να τοποθετηθούμε, από δω και πέρα να το θέτουμε γιατί η κατάσταση στην εκπαίδευση και η επίθεση της κυβέρνησης δεν έχει σταματήσει. Θα προχωρήσει· δηλαδή, στα πανεπιστήμια θα δούμε καταρχήν το κράτος να προχωράει στην υλοποίηση του νόμου-πλαίσιο, στη δευτεροβάθμια θα γίνει προσπάθεια να περάσουν και ν' αλλάξουν στο σύνολό τους τις εξετάσεις, στην πρωτοβάθμια το ζήτημα των νέων βιβλίων είναι πολύ σοβαρό, τα νηπιαγωγεία θα περάσουν στην αρμοδιότητα των δήμων κλπ. Επειδή θα συνεχιστεί η επίθεση, θα πρέπει αυτά τα ζητήματα να τεθούν και να λυθούν πλέον με ένα πολύ συγκεκριμένο τρόπο. Κι εμείς θα κάνουμε και μια δημόσια αυτοκριτική: από την περίοδο της απεργίας, μετά από την πρώτη εβδομάδα απεργίας και μετά τις 20 του μήνα που ξεκίνησε το κίνημα, αν και έπρεπε, δεν έγινε προσπάθεια συνεύρεσης των απεργιακών επιτροπών –δηλαδή αυτό που λέμε ο κόσμος που αγωνίζεται να βρεθεί– και τότε πολλοί θεώρησαν ότι δεν είχε απήχηση, θεώρησαν ότι οι δυνάμεις μας είναι λίγες. Αποδείχτηκε λοιπόν ότι όταν μια πρόταση έχει έρεισμα, τότε έχει και απήχηση και ζορίστηκαν πάρα πολύ από τις προτάσεις λειτουργίας και συντονισμού των απεργιακών επιτροπών. Υπήρχαν προσπάθειες. Υπήρχε προσπάθεια από την ΕΛΜΕ Πειραιά, υπήρχαν προσπάθειες από διάφορους χώρους και υπήρχαν κι άλλοι που είχαν την άποψη ότι το πράγμα κλείνει οπότε τι να συντονίσουμε.

Εν πάσει περιπτώσει, αυτές τις ημέρες έχουμε τα συνέδρια της ΔΟΕ και της ΟΛΜΕ. Την πρώτη μέρα του συνεδρίου της ΔΟΕ έχει γίνει μια πρόταση να οργανωθεί μια συζήτηση όπου θα μιλήσουν τα κινήματα της εκπαίδευσης και εκεί καλεί η ΟΛΜΕ, η ΠΟΣΔΕΠ και το Συντονιστικό των φοιτητικών καταλήψεων. Νομίζουμε ότι με αφορμή τα συνέδρια –θα έχουμε και συνέδριο της ΟΛΜΕ το άλλο σαββατοκύριακο– θα πρέπει να συμφωνήσουμε ότι αυτή την πρόταση τη διακινούμε, τη γράφουμε, την υπογράφουμε και ασκούμε πιέσεις. Δηλαδή έχει μια σημασία να γίνει απολογισμός, είμαστε υπέρ του απολογισμού καταρχήν στο κίνημα. Αλλά από εκεί και πέρα το ζήτημα είναι ότι κι εμείς έχουμε μερίδιο της ευθύνης στο πώς τις προτάσεις μας τις βγάζουμε σε δράσεις.

Γ.-Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Καταρχήν εγώ θα ήθελα να σχολιάσω το ζήτημα της σύνδεσης του φοιτητικού κινήματος με τους εργαζόμενους μέσα στα πανεπιστήμια. Εγώ εργάζομαι στο πανεπιστήμιο εδώ και αρκετά χρό-

νια, αρχικά ως μεταπτυχιακός φοιτητής και στη συνέχεια ως υποψήφιος διδάκτορας. Το τμήμα στο οποίο εργάζομαι, το τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, αποτελεί πιλότο για την επιχειρούμενη αναδιάρθρωση. Εδώ και αρκετά χρόνια το τμήμα έχει Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης, το οποίο έχει θεσμοθετήσει την άμισθη προσφορά έργου των μεταπτυχιακών φοιτητών και των υποψηφίων διδασκόντων για επιτηρήσεις εξετάσεων, επίβλεψη διπλωματικών εργασιών, διόρθωση ασκήσεων και για άλλα. Αυτό γίνεται ως ανταπόδοση των διδασκόντων στους μεταπτυχιακούς και ως προϋπόθεση για την ολοκλήρωση των σπουδών για τους υποψήφιους διδάκτορες. Επιπλέον, το τμήμα έχει οργανώσει κατεύθυνση μεταπτυχιακών σπουδών που απευθύνεται αποκλειστικά σε εργαζόμενους με πολύ υψηλά δίδακτρα (6.000 ευρώ το χρόνο). Παράλληλα η εργασία των φοιτητών, κυρίως στα πλαίσια διπλωματικών εργασιών, χρησιμοποιείται άμισθα σε ερευνητικά project που αποτελούν την κύρια δραστηριότητα του τμήματος και σχετίζονται με την παραγωγή καινοτόμων εφαρμογών, συνεργασίες με επιχειρήσεις, το στρατό, κλπ. Με αυτό τον τρόπο το τμήμα λειτουργεί ως επιτυχημένη επιχείρηση όπου απουσία κρατικής χρηματοδότησης, το τμήμα αναπτύσσεται, χτίζει καινούρια κτίρια, κλπ.

Προφανώς υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών που έχει βιώσει έμπρακτα τι σημαίνει εκπαιδευτική αναδιάρθρωση, και δεν είναι μόνο μια εκπαιδευτική αναδιάρθρωση αλλά και μια **εργασιακή αναδιάρθρωση**. Ο κόμπος για τους άμισθα εργαζόμενους έφτασε στο χτένι πριν τρία περίπου χρόνια όταν το τμήμα επέβαλλε πρόστιμα (με τη μορφή της καταβολής διδασκόντων που δεν προβλέπονται νόμιμα) σε κάποιους διδακτορικούς που δεν προσήλθαν σε επιτηρήσεις τις οποίες είχαν «χρεωθεί». Αυτό πυροδότησε κάποιες αντιδράσεις και ο νεοδημιουργημένος σύλλογος μεταπτυχιακών φοιτητών και υποψηφίων διδασκόντων απείλησε με απεργία –με αποτέλεσμα την ανάκληση των ποινών. Από τότε μέχρι σήμερα –και στη συγκυρία του κινήματος– το ζήτημα αυτό της *απλήρωτης εργασίας* συνεχίζει να βρίσκεται στο επίκεντρο. Η προσφορά έργου συνεχίζεται κανονικά αλλά υπάρχει διαμάχη σχετικά με τη διαμόρφωση του εσωτερικού κανονισμού των μεταπτυχιακών σπουδών και όπως γνωρίζουμε αυτό θα είναι από τα επίδικα ζητήματα στο επόμενο διάστημα στα πλαίσια της εφαρμογής του νόμου-πλαίσιο. Η διαμάχη αυτή γίνεται σε επίπεδο αποφάσεων συλλόγου και οργάνων συνδιοίκησης και δεν έχει υπάρξει δυστυχώς κάποια πιο αποφασιστική κίνηση όπως απεργία ή κάτι τέτοιο. Πάντως στο κίνημα που πέρασε το τελευταίο έτος, μπορώ να πω ότι η πλειοψηφία των ανθρώπων που εργάζονται με τέτοιους όρους, είτε άμισθα είτε ως μισθωτοί σε κάποιο project, δε συμμετείχαν ενεργά στο κίνημα πέρα από μια λεκτική στήριξη των κινητοποιήσεων των προπτυχιακών στις αποφάσεις της γενικής συνέλευσης του συλλόγου και με τη συμμετοχή των πιο πολιτικοποιημένων στοιχείων στις πορείες. Εξυπακούεται ότι υπάρχει βέβαια και ένα κομμάτι των φοιτητών (των μεταπτυχιακών φοιτητών κυρίως) που αντέδρασε στις καταλήψεις με τη λογική της γρήγορης ολοκλήρωσης των σπουδών και της συνέχισης της εργασίας τους. Επομένως, θεωρώ ότι μπορεί να μην υπήρξε μια πραγματική συνάντηση των εργαζόμενων στα πανεπιστήμια, μεταπτυχιακών και υποψηφίων Διδασκόντων, με τους προπτυχιακούς φοιτητές που κινητοποιούνταν, ωστόσο υπήρξε τουλάχιστον λεκτική υποστήριξη σε επίπεδο κινήματος απεργία διδασκόντων από το σύλλογο των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Οι λόγοι που δεν έγινε αυτή η συνάντηση είναι κατά τη γνώμη μου δύο. Αφενός, δε γίνονται συζητήσεις, δεν υπάρχει συνείδηση ότι όσα επιχειρούνται μέσα από το νόμο-πλαίσιο είναι κάτι που αφορά από κοινού και τα δύο κομμάτια. Ότι δηλαδή ό,τι βιώνουν σήμερα οι μεταπτυχιακοί θα το αντιμετωπίσουν αύριο και οι προπτυχιακοί, π.χ. την απλήρωτη/κακοπληρωμένη εργασία μέσα από τις ανταποδοτικές υποτροφίες, δηλαδή ότι δεν αντιμετωπίζουν σε τελευταία ανάλυση το νόμο-πλαίσιο ως κάτι που μας αφορά **όλους**. Αφετέρου, υπάρχει το ζήτημα της νοοτροπίας και της θέσης του κάθε κομματιού. Κάθε κομμάτι έχει διαφορετική ταυτότητα που οφείλεται στην κατάληψη διαφορετικών θέσεων στον καταμερισμό εργασίας μέσα στο πανεπιστήμιο, π.χ. εγώ ως διδάκτορας μπορεί να επιτηρώ ή να επιβλέπω κάποιους φοιτητές.

Θέλω επίσης να κάνω ορισμένα σχόλια όσον αφορά αυτά που είπε ο Β. «Δυστυχώς» μέχρι τώρα

στον καπιταλισμό δεν έχει υπάρξει κάποιος άλλος θεσμός που να μπορεί να αναλάβει τη διαμόρφωση και την κατανομή της εργατικής δύναμης εκτός από τη δημόσια μαζική εκπαίδευση. Επιπλέον, η προσωρινή εργασία δεν είναι και πολύ παραγωγική και αυτό το ξέρω πολύ καλά από την εμπειρία μου ως υποψήφιος διδάκτορας. Το γεγονός ότι οι επιτηρήσεις των εξετάσεων γίνονται από απλήρωτους εργαζόμενους σαν και μένα –και όχι από κάποιους μόνιμους εργαζόμενους ή καθηγητές– έχει ως αποτέλεσμα το να γίνονται μπάχαλο οι εξετάσεις. Πρόκειται για μια μορφή *άορατης διαμαρτυρίας* καθώς οι περισσότεροι δεν κάνουν «σωστά» τη «δουλειά» τους.

Δάσκαλος από Παγκράτι

Θα είμαι σύντομος γιατί είμαι εξαιρετικά κουρασμένος. Θα'θελα να πω δυο κουβέντες μόνο και μόνο για την απεργία των δασκάλων, ήθελα να πω κι άλλα, αλλά ο χρόνος δεν είναι αρκετός κι ο κόσμος είναι εξαιρετικά κουρασμένος. Η απεργία πέτυχε να μάθει σε έναν κόσμο που το αγνοούσε πώς να απεργεί. Δηλαδή ν' αναπτύσσει κάποια αιτήματα που έχει στο μυαλό του, να συνεργάζεται με τους άλλους, ν' ανταλλάσσει ιδέες και απόψεις, να βγαίνει στο δρόμο και να διεκδικεί. Απέτυχε όμως στο ότι δε δυνάμωσε καθόλου τα πρωτοβάθμια σωματεία, λες και υπήρχε μια κατευθείαν διασύνδεση απεργών με την κορυφή της εκπαίδευσης. Οι περισσότερες συνελεύσεις που γίνοντουσαν στην διάρκεια της απεργίας δεν είχαν απαρτία. Ο κόσμος πήγαινε στη διαδήλωση, δεν πήγαινε στις συνελεύσεις. Βέβαια, υπήρξαν αρκετοί σύλλογοι στους οποίους κυρίως δραστηριοποιούνταν οι Παρεμβάσεις και είχαν απαρτία αλλά ήταν πολύ λίγοι. Γύρω στους 15-16 συλλόγους... στους 180 που έχουμε! Αυτό είναι το ένα πρόβλημα και είναι πολύ σημαντικό. Ο ίδιος κόσμος που δεν ερχόταν, όμως, στη συνέλευση, έδινε το παρόν κάθε Τετάρτη στην απεργία. Δηλαδή, ο καθένας ήθελε νά'ναι απεργός και να το δηλώνει έστω και μια φορά την εβδομάδα κι ας έκανε μάθημα τις υπόλοιπες τέσσερις.

Πού δεν πέτυχε επίσης η απεργία; Η απεργία δεν πέτυχε στο θέμα της κριτικής στα νέα βιβλία. Αφέθηκε ο Μπράτης, ο οποίος κανένα λόγο δεν είχε να κάνει κριτική στο σύστημα γιατί είναι γνήσιος απόγονός του, να βγαίνει να λέει ότι τα νέα βιβλία είναι πολύ καλά! Και να το λέει ανερευθίαστα! *Ποιος ο Μπράτης, που έχει να πατήσει σε τάξη από το 1997!...*[γέλια] Πιστέψτε το! Σας φαίνεται αστείο αλλά έτσι είναι!

Πού αλλού απέτυχε η απεργία. Στο ν' αναδειξεί το μέγιστο πρόβλημα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης η οποία είναι στα πρόθυρα της κατάρρευσης. Η δευτεροβάθμια έχει ήδη καταρρεύσει, δεν υπάρχει πια ως εκπαίδευση. Εμείς είμαστε στην αρχή της κατάρρευσης που επιταχύνεται, όμως, με τα νέα βιβλία. Τι σημαίνει κατάρρευση; Τα παιδιά, γιατί κάποιοι από εδώ μπορεί νά'χουν παιδιά, οι περισσότεροι θ' αποκτήσουν στο μέλλον...[γέλια] Θ' αποκτήσουν! Λίγα ή πολλά θ' αποκτήσουν! Όταν θα τα στείλετε στο σχολείο να ξέρετε ότι σε έξι χρόνια δημοτικού θα φύγουν με τις ίδιες περίπου απόψεις και αντιλήψεις περί επιστήμης, περί ιστορίας, περί φύσης, περί βιολογίας, περί παντός επιστητού, μ' αυτές που είχαν όταν ήρθαν. Κι αυτές θα τις κουβαλάνε μέχρι να πάνε πανεπιστήμιο και εκεί θα τις διατηρήσουν! Τα παιδιά αυτά θα πάσχουν από αλαλία και αγραφία. Ο προφορικός και γραπτός τους λόγος θα 'ναι στοιχειώδης. Δε θα μπορούν ν' αναπτύξουν μαθηματική σκέψη. Πράγματα της καθημερινότητάς τους δε θα μπορούν να τα μετατρέψουν σε μαθηματικές καταστάσεις, θα ξέρουν μόνο τις 4 πράξεις. Και βέβαια ποιον βολεύει αυτή η κατάσταση; Αυτούς που ονειρεύονται αυτό το σχολείο, το παρωχημένο του 19ου αιώνα, γιατί εκεί έχει μείνει, το σχολείο της αποσθήθισης και της παπαγαλίας [που θέλουν] να γίνει το σχολείο των δεξιοτήτων. Αυτό που ονειρεύονταν οι Γερμανοί βιομήχανοι για τα παιδιά των Τούρκων εργατών της δυτικής Γερμανίας τη δεκαετία του '70, να μάθουν να διαβάζουν Γερμανικά, να μετράνε και να γράφουν στοιχειώδη κείμενα. Αυτό αυτή τη στιγμή επιτυγχάνεται με τα νέα βιβλία, *σχολείο δεξιοτήτων*. Και σ' αυτό απέτυχε (η απεργία), δεν το ανέδειξε αυτό το πρόβλημα.

Το άλλο μείζον πρόβλημα. Δε θίχτηκε ούτε στο ελάχιστο αυτό το πλέον σκληρό κατεστημένο που έχει εγκατασταθεί στην εκπαίδευση. Και θα πω ονόματα! Όλοι οι πρόεδροι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου είναι σ' αυτό το κατεστημένο. Πανεπιστημιακοί, όλοι οι παρατρεχάμενοι, συνδικαλι-

στές, πασόκοι, Δακίτες, όλοι αυτοί που πήγαν και έφτιαξαν τα νέα βιβλία, όλοι αυτοί λυμαινούνται το σώμα της εκπαίδευσης εδώ και χρόνια! Από τότε που ανακάλυψαν τον πακτωλό των ευρωπαϊκών χρημάτων, δημιουργούν ψευδοκαινοτομίες, κεντρικά διευθυνόμενες και ελεγχόμενες, μόνο και μόνο για ν' αποσπούν χρήματα. Και το κυριότερο είναι ότι στην προσπάθειά τους να τ' αποσπάσουν, αποδέχονται τις πλέον αντιδραστικές ρυθμίσεις και εξαγγελίες που έρχονται από την Ε.Ε.

Τέλος πάντων, εγώ κλείνοντας θα ήθελα να πω κάτι συγκεκριμένο. Ότι ο χώρος της ριζοσπαστικής, ας το πω και ακτιβιστικής, αριστεράς είναι πολύ μικρός για να σπαράσσεται, για να διαλύεται και να διασπάται. Μην καταλήξουμε σ' αυτό που ήταν η αριστερά εκτός Κ.Κ στο μεσοπόλεμο, μην καταλήξουμε σαν την αριστερά μετά την μεταπολίτευση όπου θα κινείται μεταξύ ρεφορμισμού και ιδεολογικής καθαρότητας. Δε θα μπορεί να βρει μια κοινή συνισταμένη και από τη μια θα προσπαθεί να κάνει μεταρρυθμίσεις στο σύστημα, από την άλλη θα περιορίζεται στο μέγεθος μικρών αριστεριστικών γκρουπούσκουλων. Εγώ αυτά είχα να πω, δεν έχω να πω κάτι περισσότερο. Ελπίζω να μην καταχράστηκα το χρόνο και ευχαριστώ που μ' ακούσατε.

Z.- Καθηγητής

Εγώ θέλω λίγο να επανέλθω στην πρόταση. Δηλαδή θεωρώ πως οποιαδήποτε ανάλυση και περιγραφή των τελευταίων 10-11 μηνών αγώνων έχει μια αξία να συνοδεύεται και από μια συγκεκριμένη πρόταση για το από δω και πέρα. Για παράδειγμα, στο κείμενο που μοιράσατε στην αρχή λέτε ότι «συνεχίζετε» και κάπου εκεί πρέπει να επικεντρωθεί η συζήτηση όταν βρισκόμαστε, αξιοποιώντας όλα τα στοιχεία με τον κάθε τρόπο που τα βλέπει ο καθένας. Ποια ήταν τα θετικά στοιχεία της απεργίας ή των καταλήψεων, ποια τ' αρνητικά και τι θα πρέπει να γίνει από δω και στο εξής ώστε πραγματικά την επόμενη φορά η νέα αγωνιστική περίοδος να γίνει από καλύτερες θέσεις, με καλύτερες απόψεις και με καλύτερους όρους.

Εμείς δυο στοιχεία που έχουμε και τα συνυπολογίζουμε στην πρόταση που κάνουμε είναι: το ζήτημα της *προετοιμασίας*· όντως υπήρξε στην απεργία που ξεκίνησε έλλειψη προετοιμασίας για το πώς ξεκινάμε και πού θέλουμε να οδηγηθούμε. Και, βέβαια, υπήρχε πολύ συγκεκριμένη, για διάφορους πολιτικούς λόγους, έλλειψη στο ζήτημα τι εννοούμε κοινή δράση, τι εννοούμε πανεκπαιδευτικό μέτωπο. Μπορεί αυτή η άποψη να φιγούραρε σε πολλές προκηρύξεις και διακηρύξεις αλλά, πραγματικά, αν κανείς το κοιτάξει πολύ συγκεκριμένα, καμιά απ' αυτές τις δυνάμεις που θα μπορούσαν να το θέσουν με αξιώσεις αυτό το ζήτημα δε φρόντισε, για πολύ συγκεκριμένους λόγους, να κάνει κάποια βήματα ώστε να δημιουργηθεί αυτό το πανεκπαιδευτικό μέτωπο. Εν πάσει περιπτώσει, για να μη μακρηγορώ, εγώ θεωρώ ότι σήμερα υπάρχουν πολύ συγκεκριμένες δυνατότητες ώστε η χρονιά που έρχεται να είναι χρονιά αγώνων και όχι χρονιά περισυλλογής και απολογισμών οι οποίοι θ' αναπολούν τα παλιά και οι οποίοι θα λένε ότι «πάλι με χρόνια και καιρούς» θα ξανακάνουμε απεργία. Πιστεύω ότι υπάρχουν πολύ συγκεκριμένα στοιχεία κι από την πλευρά της κυβέρνησης, η οποία ετοιμάζει μια καταιγίδα μέτρων σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Σιγά-σιγά, υλοποιείται το δεύτερο σχέδιο, δηλαδή, το σχέδιο της υλοποίησης της πρώτης νίκης που κατάφερε η κυβέρνηση όσον αφορά το νόμο-πλαίσιο και το νόμο για τα ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ. Μπαίνουμε σε μια φάση υλοποίησης όπου όλα αυτά προχωρούν στην πραγματική σου ζωή συν όλα τα μέτρα που θα υποστούμε το επόμενο διάστημα. Δηλαδή, υπάρχουν οι υλικοί όροι ώστε ένας κόσμος στο επόμενο διάστημα να βγει προς τα έξω. Και για να το κάνουμε πιο συγκεκριμένο, να το δούμε δηλαδή στους εκπαιδευτικούς -δεν ξέρω για τους φοιτητές αλλά φαντάζομαι και εκεί θα υπάρχουν αντίστοιχα παραδείγματα- για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχει ένα πολύ συγκεκριμένο ζήτημα με τα νηπιαγωγεία. Δηλαδή, το τι θα γίνει με τις εγγραφές και τι αναστάτωση θα προκαλέσει αυτό το πράγμα. Και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα υπάρχει ένα μεγάλο ζήτημα με την υπεραριθμία και με τα επακόλουθα του νόμου για τα ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ. Ήδη πολλοί συνάδελφοι που βιώνουν αυτή την αγωνία και την αναστάτωση, θα βρεθούν επί της ουσίας αχρηίαστοι και χωρίς αντικείμενο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με βάση το ότι καταργούνται ειδικότητες, το ότι γίνονται ανακατανομές. Πολλοί συνάδελφοι, λοιπόν, θ' αναγκαστούν ή να πέσουν στην αχρηστία ή να δουλέψουν σε θέσεις τις οποίες δεν επέλεξαν οι ίδιοι

όταν αποφάσισαν να γίνουν εκπαιδευτικοί. Εδώ υπάρχει και πρόταση να μετακινούνται και σ' άλλα υπουργεία. Και χαριτολογώντας λέγαμε κιόλας, φανταστείτε ένας εκπαιδευτικός να μετακινηθεί στο υπουργείο Δημοσίας Τάξης και να κάνει γραφειοκρατική δουλειά για το πώς θα πρέπει να δουλεύει καλά η αστυνομία για να καταστέλλει τις κινητοποιήσεις!

Εν πάσει περιπτώσει, για να κλείνω, να πω ότι ευκαιρίες θα μας δοθούν στο επόμενο διάστημα. Το ζήτημα είναι το πώς εμείς καθόμαστε και συζητάμε ώστε να μπορούμε ν' αξιοποιούμε αυτές τις ευκαιρίες. Και εδώ νομίζω ότι πρέπει να υιοθετήσουμε τη λογική σύμφωνα με την οποία κάθε άποψη να υιοθετεί και μια πρόταση. Και θέλω εδώ να εξηγήσω λίγο σε σχέση με την πρότασή μας η οποία ακούστηκε, βέβαια, αλλά εγώ επειδή έχω ιδιαίτερη αγωνία, θα την ξαναθέσω για να μπορέσουν να υπάρξουν και συγκεκριμένες δεσμεύσεις. Δε θεωρώ ότι μπορούμε πλέον να εμβαθύνουμε ώστε ν' απαντήσουμε στο μέλλον, χρειάζεται μια συγκεκριμένη δέσμευση. Έγινε μια πρόταση και νομίζω ότι θα πρέπει να υπάρχει μια δέσμευση κι από τους φοιτητές αλλά κι από τους συναδέλφους της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι ανέλαβαν να κάνουν τη συγκεκριμένη εκδήλωση. Για να το πω σχηματικά, εγώ συμφωνώ μ' αυτό που είπε ο Β., ότι όντως απαιτείται ένα νέο MAX όπου θα μαζευτούν όλα τα κομμάτια της εκπαίδευσης, φοιτητές, εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας. Να δούμε αν μπορούμε να καλέσουμε και άλλους πέρα από την εκπαίδευση. Εκεί θα πρέπει να τεθεί πολύ συγκεκριμένα το ζήτημα της προετοιμασίας του νέου ξεκινήματος, να συζητηθούν πολιτικά τ' απολογιστικά στοιχεία του τι πήγε στραβά, τι έπρεπε να γίνει διαφορετικά, ν' αποδοθούν ευθύνες και να προσπαθήσουμε να εμπλέξουμε τους εκπαιδευτικούς, τους δασκάλους και τους φοιτητές ώστε να περάσει ο αγώνας στα χέρια τα δικά τους. Δηλαδή, όταν εμείς στην ΕΛΜΕ Πειραιά αγωνιζόμασταν να φτιάξουμε απεργιακές επιτροπές οι οποίες θα πάρουν τον αγώνα από τα χέρια του Δ.Σ, δεν το κάναμε επειδή είχαμε καμιά ιδιαίτερη άποψη σε σχέση με τα όργανα ή σε σχέση με το ότι είμαστε αντιεραρχικοί. Έχουμε τη λογική η οποία λέει ότι δε νοείται απεργία, η οποία αξιώνει κιόλας να 'ναι νικηφόρα, χωρίς να συγκροτηθεί απεργιακή επιτροπή, να φτιαχτεί απεργιακό ταμείο, τα πρωταρχικά, δηλαδή, που πρέπει να σκεφτεί ένας απεργιακός αγώνας. Χωρίς, λοιπόν, απεργιακές επιτροπές, απεργιακά ταμεία τα οποία θα μπορέσουν να στηρίξουν κάποιον κόσμο που θ' απεργήσει και δε θα μπορέσει να 'χει το μισθό του, χωρίς όλα αυτά τα στοιχεία δεν μπορούμε να μιλάμε για νικηφόρους αγώνες. Τέθηκαν, λοιπόν, πολλά ζητήματα συν όλα τ' άλλα που ακούστηκαν και συμφωνώ. Πρέπει να υπάρξει σ' όλα αυτά μια απάντηση και μια λύση ώστε την επόμενη φορά που θα βρεθούμε, γιατί θεωρώ πως θα μας αναγκάσουν να ξαναβρεθούμε ανεξάρτητα από τις υποκειμενικές αναλύσεις του καθένα, να τ' αντιμετωπίσουμε από καλύτερες θέσεις και ένα βήμα πιο μπροστά. Γι' αυτό θα 'λεγα, και μ' αυτό κλείνω, ότι πρέπει να υπάρξουν στην πορεία και εν όψει των συνεδρίων ΔΟΕ και ΟΛΜΕ συγκεκριμένες δεσμεύσεις για το πώς το αγωνιζόμενο, ταξικό, όπως θέλετε πείτε το, κομμάτι της εκπαίδευσης θα εμφανιστεί σ' αυτά τα δύο συνέδρια, ώστε αυτά τα συνέδρια να μην είναι μια καρικατούρα όπου συναντιούνται κάποιοι ενωτικοί βουλευτές και δεν ξέρω εγώ τι, αλλά να πιέσουν προς μια κατεύθυνση που θα πάρει αγωνιστικές αποφάσεις. Αυτά.

A. -Συντονιστής

Παιδιά, πριν μιλήσει οποιοσδήποτε να τεθούν δύο σύντομα ερωτήματα που αφορούν τους δασκάλους κυρίως.

Γ.Α.-Φοιτητής

Δύο ερωτήματα προς τους δασκάλους, αν θέλουν κι έχουν άποψη, ας απαντήσουν. Απ' ό,τι ξέρω υπάρχει ένα κομμάτι 20.000 ωρομίσθιων σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια. Θέλω να ρωτήσω κατά πόσο συμμετείχαν και με ποιο τρόπο...

Β.-Δάσκαλος

Ανύπαρκτο!

Γ.Α.-Φοιτητής

...σ' αυτές τις κινητοποιήσεις και να μου επιβεβαιωθεί ή όχι η υποψία-πληροφορία ότι αυτό το κομμάτι ήταν το πρώτο που «πρότεινε» προς τους απεργούς αυτό το μέσα-έξω στην απεργία που αργότερα παγιώθηκε.

Β.- Δασκάλα

Η ηγεσία το έθεσε αυτό!

Β.- Δάσκαλος

Να δώσω ένα άλλο στοιχείο αυτής της νέας κατάστασης που διαμορφώνεται την οποία εμείς οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί μ' ένα συγκεκριμένο εργασιακό καθεστώς στην εκπαίδευση, αυτό της μοιμότητας, δεν το έχουμε πραγματικά αντιληφθεί. Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είπαμε: υπάρχουν 17.000 ωρομίσθιοι! Είναι αόρατοι, είναι ανύπαρκτοι, δεν έχουν καμία συλλογική διεκδίκηση, **δεν μπόρεσαν να διεκδικήσουν τα δεδουλευμένα τους.** Να σας δώσω μια άλλη πτυχή που αφορά χιλιάδες εκπαιδευτικούς-συναδέλφους; Οι συναγωνιστές από την δευτεροβάθμια θα το επιβεβαιώσουν. Ξέρετε ότι υπάρχουν ειδικά σχολεία στην δευτεροβάθμια; Αθλητικά, μουσικά, εκκλησιαστικά. Ξέρετε τι εργασιακό καθεστώς ισχύει σ' αυτά; Θα σας πω. Όλοι οι εκπαιδευτικοί εκεί είναι αναπληρωτές. Προσέξτε. Για να εργαστούν την επόμενη χρονιά -στα μουσικά σχολεία είναι γύρω στους 1000-πρέπει αυτή την περίοδο, από το Μάη μέχρι τον Ιούνιο, να πάνε σ' όλα τα δημοτικά σχολεία και να παρακαλούν τους γονείς των μαθητών της έκτης δημοτικού κάνοντας διαφήμιση του σχολείου τους για να τους εγγράψουν στα σχολεία τους. Αν δεν εγγραφεί συγκεκριμένος αριθμός μαθητών, την επόμενη χρονιά δε δουλεύουν, δε δουλεύουν! Προσέξτε το άλλο. Για να δουλέψουν υπάρχει κι άλλη προϋπόθεση. Να έχουν συμβόλαια με ομίλους, όπου οι όμιλοι τους κάνουν συμβόλαια, δεν τους πληρώνουν και τους έχουν ανασφάλιστους. Για πείτε μου, αυτοί τι είδους εργαζόμενοι είναι; Ξέρετε πόσοι χιλιάδες είναι; Ξέρετε ότι κανείς απ' αυτούς δεν έχει σηκώσει κεφάλι;

Β.- Δασκάλα

Και η ΟΛΜΕ και η ΔΟΕ, ως Δ.Σ εννοούμε, πήραν απόφαση στις τελευταίες εκλογές να μη συμμετέχουν οι ωρομίσθιοι και να μην εγγράφονται στο σωματείο. Αυτή είναι η κατάσταση.

Γ.-Δασκάλα

Καταρχήν, να πω κάτι για τους ωρομίσθιους. Εμείς στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν έχουμε καμία επαφή, στην ουσία, δε συναντάμε καν αυτόν τον κόσμο. Μόνο οι συνάδελφοι που εργάζονται στα ολοήμερα, δηλαδή στην παράταση του ωραρίου γνωρίζουν αυτούς τους ανθρώπους, εμείς δεν τους ξέρουμε ούτε κατ' όψιν. Δεν έχουμε καμία επαφή, λες και δεν ανήκουν στην εκπαίδευση. Το ένα είναι αυτό.

Τώρα να μπω σε κάποια ζητήματα ουσίας. Καταρχήν, θέλω να διαφωνήσω με το Β. που έβαλε το θέμα ότι η απεργία δεν ξεκίνησε από τα πάνω. Η απεργία ξεκίνησε από τα πάνω, με την έννοια ότι αυτοί που ψήφισαν στο συνέδριο της ΔΟΕ, οι αντιπρόσωποι, είναι σκυλιά μοναχά, για να μη πω καμιά χοντρότερη κουβέντα. Όλοι εδώ μέσα γνωρίζομαστε και ξέρουμε πώς σηκώνουν τα χέρια τους. Καταρχήν, δε δεσμεύονται να μεταφέρουν αποφάσεις γενικών συνελεύσεων. Είχαμε αγώνες μεγάλους το '94-'95 ενάντια στην αποκέντρωση κι όμως παρόλο που κινήθηκε 50.000 χιλιάδες κόσμος κάτω στο δρόμο και η συντριπτική πλειοψηφία των γενικών συνελεύσεων ζητούσε την κατάργηση του νόμου, οι αντιπρόσωποι στο συνέδριο ψήφισαν την απόφαση της ΠΑΣΚ η οποία έλεγε διορθωτικές επεμβάσεις σε κάποια επιμέρους άρθρα. Θέλω να πω ότι όταν έχουν κατεύθυνση, αυτά τα σκυλιά που είπα πριν, ψηφίζουν αυτό που λέει η κατεύθυνση. Δηλαδή, δεν μπορώ να φανταστώ ότι ξαφνικά 800 άτομα ενθουσιασμένα, ξέρω 'γω, από τι ευγενικά κι αγωνιστικά αισθήματα ορμώμενα ψηφισαν την απεργία. Λοιπόν, είχαν κατεύθυνση, η ΠΑΣΚ είχε συγκεκριμένη κατεύθυνση. Είχε την κατεύθυνση, συμφωνώ μ' αυτό που είπε πριν η Α., ξεκινούσαν να χρησιμοποιήσουν την απεργία ως

όχημα για τις δημοτικές εκλογές μην πιστεύοντας κανέναν, μα κανέναν, ούτε εγώ η ίδια που μιλάω, ότι η απεργία θα πάει ίσως και σε δεύτερη βδομάδα. Διότι δεν το έδειχνε αυτό η ζωή μέσα στα σχολεία.

Υπάρχει βουβή αγανάκτηση, συμφωνώ με τον Ο. Πολύ μεγάλη, καταρρέουν μύθοι. Κατέρρευσε ο μύθος της επετηρίδας. Μέχρι τότε όταν λέγαμε εμείς για την επετηρίδα ότι «Ξέρετε, παιδιά, θα καταργηθεί» και λοιπά, μας λέγανε «Κινδυνολογείτε!», «τι είστε εσείς;», «είστε ούφο», «μια ζωή τέτοια λέτε» και λοιπά. Τελικά, η επετηρίδα καταργήθηκε. Πλάκωσαν μετά οι ωρομισθιοί, οι αναπληρωτές, ανατράπηκαν οι εργασιακές σχέσεις, μήκε το θέμα της αξιολόγησης. Μπορεί να μην εφαρμόστηκε στην πράξη, αλλά αυτός ο πόλεμος νεύρων κάθε χρόνο, αυτό το κλίμα τρομοκρατίας ότι, ξέρετε, «τώρα ανοίγει το θέμα των ΔΕΚΟ ή των τραπεζών», δημιουργεί μια γενικότερη ανασφάλεια. Ο εργαζόμενος, καθώς βλέπει τι γίνεται στις ΔΕΚΟ, ότι καταρρέουν τα προπύργια, ας πούμε, αισθάνεται πια ότι όπου να 'ναι τον παίρνει η μπάλα κι αυτόν. Υπάρχει δηλαδή η βουβή αγανάκτηση αλλά δεν εκδηλώνεται στο σχολείο. Ούτε καν στα πηγαδάκια. Παρόλα αυτά συσσωρευόταν. Όπως είπαμε πριν, υπήρχε συγκεκριμένη κατεύθυνση για την απεργία αυτή: κάποιοι ήθελαν να τη χρησιμοποιήσουν ως όχημα για άλλους σκοπούς, κάποιοι άλλοι έλεγαν ότι «δεν πάει άλλο, ρε παιδί μου», «κάτι πρέπει ν' αποφασίσουμε», «κάτι πρέπει να κάνουμε». Κι αυτοί, όμως, δεν πίστευαν ότι θα πάρει αυτή την έκταση και γι' αυτό δε φρόντιζαν ούτε για απεργιακά ταμεία, ούτε για απεργιακές επιτροπές, ούτε να έρθουν σ' επαφή με άλλους χώρους.

Τώρα, ένα άλλο ζήτημα που θέλω να πω, ένα ποτ πουρί να κάνω, ειπώθηκε νομίζω πριν από κάποιον φοιτητή, ότι ένας λόγος για τον οποίον δεν πετύχαμε, το φοιτητικό κίνημα, η απεργία μας, ήταν ότι δεν υπήρξε ένα μέτωπο πλατύτερο που θα μπει στη μάχη και να διεκδικήσει. Αυτό έχει μια αλήθεια, αλλά μερική κατά τη γνώμη μου. Δηλαδή, καμιά φορά είναι και πρόφαση για να μην ξεκινήσει κανένας αγώνας και πολύ ωραία αυτό το χρησιμοποιεί το ΚΚΕ. Τ' οποίο λέει, πρώτα θα γίνει το πανεργατικό μέτωπο, αυτή η ομπρέλα, και μετά εμείς θ' αποφασίσουμε αν θα κινητοποιηθούμε. Αυτό μπορεί να μη γίνει ποτέ ή να γίνει σε πάρα πολλά χρόνια, δεν ξέρω 'γω πότε. Εμείς τί θα κάνουμε; Όταν είναι ώριμες οι συνθήκες σ' ένα χώρο, εργασίας ή σπουδαστικό, δε θα δώσουμε έναν αγώνα όταν τα πράγματα καίνε όπως ήταν ο νόμος-πλαίσιο; Τι θα 'λεγαν οι φοιτητές; Άμα δεν ζυπνήσουν οι δάσκαλοι, άμα δεν έρθουν οι καθηγητές, εμείς δεν κουνιόμαστε; Εκεί να δούμε τις ευθύνες της λεγόμενης ριζοσπαστικής αριστεράς και του καθένα από εμάς τι ρόλο έπαιξε σ' αυτόν τον αγώνα. Έδωσε τα μέγιστα; Έκανε αυτό που έπρεπε ως το τέλος; Στην κρίσιμη στιγμή τράβηξε λίγο τον κόσμο μπροστά ή του έδωσε μια γροθιά και πήγε μαζί με τον άλλον, τον απογοητευμένο; Πήρανε τα μέτρα κατά τη διάρκεια της απεργίας για να τον έχει σε εγρήγορση; Ανέβαζε τις μορφές πάλης για να μην τον έχει σ' αυτή, ας πούμε, τη γραφειοκρατική συνήθεια... Είχαμε μάθει όλοι: Δεύτερα συνέλευση, Πέμπτη κατεβαίνουμε στις πορείες, τελείωσε. Και κάτι αντίστοιχο γινόταν και με τους φοιτητές. Δηλαδή, όλα αυτά τα πράγματα τα κάναμε εμείς για να λέμε ότι εμείς κάναμε τα μέγιστα, αλλά ο κόσμος δε μας ακολούθησε;

Κι ένα τρίτο ζήτημα. Έχει νομίζω να κάνει με το ότι μπορεί οι αγώνες να βρεθούν, με την έννοια του να συμπέσουν χρονικά. Αυτό δε σημαίνει ότι ο δάσκαλος κατάλαβε την ενιαία θέση που έχει μέσα στην κοινωνία με το φοιτητή. Δηλαδή, την ταξική του θέση, αυτό που λέμε και τονίζουμε όλοι εδώ πέρα. Λέμε, ας πούμε, εδώ «Έχει αντίληψη, έχει συνείδηση της ταξικής του θέσης ο δάσκαλος;». Ξέρει τί ρόλο παίζει μέσα στην κοινωνία; Ποια είναι η θέση του, η σχέση του με το φοιτητή, με τον άλλο εργαζόμενο; Εδώ έχουν ακόμα αντίληψη ότι είναι λειτουργοί ενώ είναι μισθωτή εργασία, μισθωτή σχέση. Και μπερδεύονται όλα αυτά από το ιδεολογικό ρόλο του σχολείου. Ρωτήστε την πλειοψηφία των συναδέλφων. Όχι εμάς εδώ, δεν εννοώ εμάς εδώ, γιατί εμείς μες στο μυαλό μας μπορεί να φτιάχνουμε πολύ ωραία σχήματα. Και τα φτιάχνουμε γιατί έχουμε τη δύναμη, είναι 16 Ιούνη, είναι η ώρα 22.45 και αντί να 'μαστε στα μπάνια, είμαστε εδώ και συζητάμε. Και δε συζητάμε για μας τους 60 ή τους 100, αλλά μιλάμε για χιλιάδες κόσμο που είναι εκεί έξω κι εμείς μ' αυτόν τον κόσμο πρέπει πρώτα να δουλέψουμε. Ωραίο και το MAX, να πάμε σ' ένα τέτοιο συντονιστικό, αλλά αν δε δουλέψουμε πρώτα σ' αυτό το χώρο, να τον πείσουμε ότι η απεργία δεν είναι χαμένη υπόθεση, να τον πάμε ένα βήμα παραπέρα, τότε στο MAX θα 'μαστε οι 100, άντε και άλλοι 200.

Κ.-Δάσκαλος από Θεσσαλονίκη

Θέλω να μιλήσω για τρία πράγματα. Θα προσπαθήσω να τα περιορίσω στα δύο. Καταρχήν, υπάρχουν δύο βασικές αντιφάσεις στα πράγματα που είπαν οι εισηγητές ή διαφάνηκαν κάποιες αντιφάσεις κι είναι πολύ σημαντικές.

Η πρώτη αντίφαση που άκουσα κυρίως απ' τους φοιτητές -ο Ο. το μετρίασε κάπως αλλά και για τα παιδιά νομίζω ότι το 'χουν πιάσει στο κείμενό τους, δεν ξέρω- είναι ότι στις κρίσιμες καμπές έλεγαν ότι υπάρχει η συνδικαλιστική ηγεσία, η συντεχνιακή λογική της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Το όλο ερώτημα εκεί πέρα είναι ότι η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, ή έτσι όπως είναι θεσμισμένα τα συνδικάτα, ξέρουμε ότι αργά ή γρήγορα, με τους αντιπροσώπους και την αστική θέσμιση που έχουν, οδηγούν σ' αυτό. Το υποκείμενο που είναι, όπως ήταν το '97 στην απεργία των δασκάλων, που μπήκε μέσα στα γραφεία της ΔΟΕ επειδή ξεπούλησαν την απεργία; Θέλω να πω δηλαδή, ότι μπορεί σαν μέλη, εργαζόμενοι, σώμα αυτού του πράγματος να 'χει ευθύνες η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, αλλά εμάς θα πρέπει να μας ενδιαφέρει περισσότερο, από την πλευρά της εργατικής χειραφέτησης, **πού είναι το υποκείμενο, ποια είναι η σύνθεσή του, ποια είναι η πεποίθησή του, που είναι τα όριά του**, που έφτασε και δεν έφτασε και σ' αυτή την απεργία και σε κάθε αγώνα.

Να το πάω λίγο πιο πέρα. Πραγματικά, υπάρχει μια συντεχνιακή λογική και στην ηγεσία της ΔΟΕ και σε μεγάλο κομμάτι της αριστεράς, ας πούμε, ή των Παρεμβάσεων. Σημαντικό όμως είναι ότι αυτή η συντεχνιακή αυτή λογική αντανακλά αυτό που υπάρχει και στην πραγματικότητα, αυτό που υπάρχει και σε πολλούς δασκάλους. Έχω την εντύπωση ότι θα πρέπει να μελετήσουμε με μεγαλύτερη λεπτομέρεια ποια είναι η **ταξική σύνθεση** στο κλάδο των δασκάλων. Γιατί η Αθήνα και η Δυτική Αθήνα έκανε απεργία; Γιατί η Θεσσαλονίκη που ήμουν εγώ δεν έκανε πολύ απεργία; Τι σημασία έχουν τα ποσοστά συμμετοχής στην απεργία όταν π.χ. ο δάσκαλος δηλώνει πρώτα γεωργός, έχει εισόδημα και δεν είναι ο μισθωτός εργάτης στα δυτικά προάστια της Αθήνας με το ακριβό νοίκι κι όλα αυτά; Γιατί υπάρχει μια μαγιά στην Κρήτη που κινητοποιήθηκε; Μας λείπει λίγο η μελέτη της ταξικής σύνθεσης των υποκειμένων. Κι όχι μόνο στο ζήτημα της τεχνικής σύνθεσης, δηλαδή ποιοι είναι οι υλικοί όροι των πραγμάτων, αλλά και της πολιτικής σύνθεσης, της πολιτικής κουλτούρας που κουβαλάνε. Κουβαλάνε μια ιστορία το Κερατσίνι και το Πέραμα, σε αγώνες, σε νοοτροπίες, σε ανθρώπους, όπως στον Κορυδαλλό ή οπουδήποτε. Αλλού δεν υπάρχουν αυτά τα πράγματα. Πρέπει να δούμε λοιπόν -αυτή είναι η προσωπική μου άποψη μέσα απ' αυτόν τον αγώνα- τι τράβηξε και τι δεν τράβηξε και για ποιους λόγους και γενικά να το έχουμε υπόψη μας όταν μελετάμε αυτά τα γεγονότα. Το ίδιο ισχύει και για τους φοιτητές. Γιατί ξαφνικά βλέπουμε ένα σώμα φοιτητών, που περιγράφει εδώ ο σύντροφος, να εισβάλλει και να λέει «Θέλουμε εξετάσεις»; Και γιατί απορούμε μ' αυτό; Γιατί απορούμε εμείς οι πρωτοβάθμιοι και εσείς οι φοιτητές μ' ένα μεγάλο συντηρητικό κομμάτι; Δεν υπάρχουν διαδικασίες μικροαστικοποίησης μέσα στον κλάδο μας με τη συγκεκριμένη διάρθρωση που έχει η εργασία, με κάποια πράγματα που αναπτύσσει η εκπαιδευτική μηχανή επειδή είναι μέσα στο δημόσιο καθεστώς, μ' αυτά που το κράτος παρέχει κι όλα αυτά μικροαστικοποιούν τον κόσμο; Δεν είναι, από την άλλη μεριά, *παράγοντας προλεταριοποίησης* αυτό που συμβαίνει στην Αθήνα, σ' ότι έχει γίνει *ανυπόφορη* η ζωή και δεν ξέρεις πώς να βγεις έξω; Θέλω να πω, αυτούς τους παράγοντες να τους κοιτάμε. Κοιτάζοντας περισσότερο το υποκείμενο, ξεφεύγουμε από τη λογική ότι φταίει η συνδικαλιστική ηγεσία και ότι το ξεπούλησαν αυτό το πράγμα. Εμείς πάσχουμε πολύ...

Επίσης, παιδιά, η απεργία ξεκίνησε από τα πάνω. Υπάρχει μια αντίφαση όταν λέγεται ότι 800 αντιπρόσωποι δεν είναι από τα πάνω. Είναι αντίφαση, γιατί ξέρουμε ότι μπορεί σ' ένα ζωντανό σύλλογο όπως είναι ο Κορυδαλλός να 'ρχεσαι εσύ και να λες «αυτή είναι η απόφαση της γενικής μου συνέλευσης», σ' όλους τους άλλους συλλόγους όμως ξέρουμε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί λειτούργησαν με τη λογική της ανάθεσης, της ψήφου, του «να βγει το Δ.Σ.», καμιά γενική συνέλευση με απαρτία κι απλά πάει το Δ.Σ με τη γραμμή του κάθε κόμματος και παράταξης και βγάζει αποτελέσματα. Έχουν πρόβλημα τα συνδικάτα, η θέσμισή τους είναι αστική, κι ό,τι κι αν κάνουν στα συνδικάτα σου λένε «θα κάνεις εκλογές». Βλέπετε; Το 'πανε πριν για το Κερατσίνι όταν τέθηκε θέμα αλλαγής καταστατικού. Πρέπει να τα δούμε λίγο αυτά τα πράγματα όταν τα εξετάζουμε και να

δούμε και πώς μες στη διάρκεια ενός αγώνα θα πρέπει να μπορούμε να τα ξεπερνάμε. Με μορφές πιο ευέλικτες, πιο δικές μας, της τάξης μας, του εργαζομένου. Υπάρχει λοιπόν αυτή η αντίφαση και νομίζω ότι λύνεται όχι ρίχνοντας το βάρος στην ηγεσία, τη συνδικαλιστική ή τη γραφειοκρατική κάθε φορά, οι ίδιοι θα 'ναι, αλλά περισσότερο εμβαθύνοντας στο υποκείμενο και ποιες διαδικασίες, ποιες λογικές και ποια κουλτούρα βάζουμε εμείς στους χώρους.

Η δεύτερη αντίφαση που θέλω κυρίως να θίξω είναι το ζήτημα των στόχων. Στη χθεσινή κουβέντα, αυτό που εγώ τουλάχιστον διαισθάνθηκα, ήταν μια κριτική ότι «ο στόχος είναι μεγάλη πολιτική και ότι τελικά το ζήτημα δεν είναι αν θα πέσει ο νόμος-πλαίσιο, το άρθρο 16 και τα λοιπά». Σήμερα, άκουσα στον απολογισμό αν πέτυχε ή όχι, αυτό ήταν το ερώτημα. Σήμερα ανέδειξαν, τουλάχιστον από τη μεριά των φοιτητών αυτό κατάλαβα, ότι από τη στιγμή που ο νόμος-πλαίσιο πέρασε, δεν πέτυχε ο αγώνας. Πέτυχε κάποια άλλα πράγματα, ένας κόσμος μήκη στον αγώνα, βγήκε στο δρόμο και τα λοιπά. Νομίζω ότι έχουμε κι εδώ μια αντίφαση. Ποιοι είναι οι στόχοι; Δηλαδή, μας ενδιαφέρει να μην περάσει ο νόμος-πλαίσιο ή δε μας ενδιαφέρει; Δεν ακούστηκε απάντηση σ' αυτό. Γιατί πολλές φορές σε κάτι συζητήσεις -κυρίως αυτόνομων φοιτητών- υπάρχει η λογική «δεν είναι ο νόμος-πλαίσιο ή το άρθρο 16». **Μας ενδιαφέρει ή δε μας ενδιαφέρει;** Πρέπει να το ξεκαθαρίσουμε αυτό και το βάζω σαν ερώτημα. Κάθε αγώνας έχει πολλές πλευρές. Μπορεί να πετύχει την ανασύνθεση του υποκειμένου, τις ζωντανές συνελεύσεις, μπορεί όμως να μην αποσοβήσει τη θεσμοθέτηση της αναδιάρθρωσης που σημαίνει ο νόμος-πλαίσιο. Όχι ότι ο νόμος-πλαίσιο ολοκληρώνει την αναδιάρθρωση αλλά στην ουσία βάζει ένα θεσμικό πλαίσιο για κάτι που έχει ήδη υπάρξει και για να προωθήσει το επόμενο μετά. Μας ενδιαφέρει αυτό να το μπλοκάρουμε; Πιστεύουμε ότι μπορούσαν να πυροδοτηθούν άλλες διαδικασίες στη συνέχεια αν μπλοκαριζόταν ο νόμος-πλαίσιο; Έχω την εντύπωση ότι η κυβέρνηση θα πήγαινε σ' εκλογές. Αν πήγαινε σ' εκλογές, μετά δε θα έμπαιναν ξανά ζητήματα; Έχει ανέβει **το επίπεδο της ταξικής πάλης** ένα βήμα παραπάνω;

Υπάρχει, λοιπόν, ένα πράγμα που πρέπει να το ξεκαθαρίσουμε εκεί. Πολλές φορές βλέπουμε ότι **κάποιοι στόχος δεν πετυχαίνει και εμείς λέμε ότι τα καταφέραμε!** Το ίδιο συνέβη και με τους δασκάλους. Βάλαμε κάποια αιτήματα. Πολλές φορές άγγιξαν την τάξη πραγματικά. Δεν είναι το ζήτημα των 1.400, είναι άλλα **υπόρρητα νοήματα**, συμφωνώ, δε λέω όχι. Αλλά όταν ερμηνεύουμε το τι καταφέραμε έχει να κάνει με την δική μας **αυτοπεποίθηση** σαν κλάδος, με όσα πράγματα μάθαμε και κάναμε. Όμως, τα πράγματα δεν κατάφεραν να σπάσουν τη λιτότητα. Είναι μεγάλο ζήτημα αυτό; Όχι για τα 1.400 και τα συν 200 αλλά για την εργατική τάξη. Θα πρέπει να δούμε την κίνηση και τη σχέση μας με όλη την κίνηση της εργατικής τάξης. Δεν μπορούμε να κάνουμε απεργία μόνο για να νιώσουμε εμείς καλύτερα. Εμένα αυτή είναι η εντύπωσή μου και το βάζω κι αυτό σαν ερώτημα. **Μήπως σε περίοδο νεοφιλελευθερισμού ο εργαζόμενος στο εργοστάσιο δεν έχει ανάγκη ν' ακούσει ότι «οι δάσκαλοι κάναν έναν ηρωικό αγώνα» και ότι το κράτος, γαμώτο, κέρδισε!** Αυτό το 'χουμε καταλάβει λιγάκι; Και συγνώμη κιόλας. Εγώ πιστεύω ότι εδώ και 15 χρόνια ο εργαζόμενος **ξέρει πολύ καλά** τη θέση του, **ξέρει πολύ καλά** τι είναι ο νεοφιλελευθερισμός, το 'χει ζήσει πολύ καλά **στο πετσί του**. Κι έχω την εντύπωση ότι βιαζόμαστε. Πρέπει να δούμε τις προϋποθέσεις και τις υλικές νίκες, όχι μόνο αγώνες για την τιμή των όπλων.

Αυτές τις δύο αντιφάσεις ήθελα να θίξω λοιπόν για το ζήτημα της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας και το ζήτημα των στόχων. Δε θ' ανοιχτώ καθόλου στο ζήτημα του γιατί δε συμπέσαν οι δύο αγώνες. Έχω την εντύπωση ότι έχει, επίσης, να κάνει με την ταξική σύνθεση, με το τι συμβαίνει στους δασκάλους ως υποκείμενα αλλά και στους φοιτητές, ποια περιεχόμενα βάζουν μπροστά. Οι μαθητές π.χ. βάζουν την εντατικοποίηση, το κενό νοήματος, εμείς δεν έχουμε τέτοια εντατικοποίηση που έχουν οι μαθητές. Δεν έχουμε γίνει Βρετανία, έχω δουλέψει στη Βρετανία. Είναι αλλιώς το πράγμα, ήταν η απαξίωση, ήταν πολλά άλλα. **Πρέπει να δούμε τα υπόρρητα περιεχόμενα.** Και τα περιεχόμενα συμπέσανε ή δε συμπέσανε; Αυτή η μελέτη θα βοηθήσει πολύ περισσότερο στο μέλλον. Λέγοντας ένα τσιτάτο που λέει «ενάντια στην αναδιάρθρωση που πλήττει τους πάντες» δε νομίζω ότι θα μας λύσει ακριβώς το πρόβλημα, τουλάχιστον για τη μεγάλη μάζα και το πώς βιώνει το υποκείμενο τα πράγματα. Όπως είπε και η συναδέλφισσα, σημασία έχει το έξω, όχι εμείς εδώ μέσα.

Ο. -Φοιτητής

Να κάνω δύο-τρεις παρατηρήσεις και μια ερώτηση στους δασκάλους. Καταρχάς, όσον αφορά κάποιες παρατηρήσεις, να πω ότι μια ψιλο-ολοκληρωμένη, πιο πλήρης ανάλυση σχετικά με το κίνημα υπάρχει στην εισήγηση. Η σημερινή εισήγηση περιστράφηκε γύρω από το ζήτημα της σύνδεσης με τους δασκάλους. Τις αντιφάσεις τις δεχόμαστε που αναφέρατε. Απλώς, δεν ξέρω άμα έγινε σαφές, χθες ή σήμερα, ότι το υποκείμενο αυτού του φοιτητικού αγώνα δεν ήταν σαφές. Δεν αποφάσιζε το ίδιο το υποκείμενο, το οποίο είναι ένα πρώτο βήμα, δηλαδή να πολώσει πάνω σε κάποια ζητήματα, ένα πρώτο βήμα για ν' απεγκλωβιστεί από τις ηγεσίες. Σ' ένα μεγάλο βαθμό παρέμεινε εγκλωβισμένο, σίγουρα σε περιφερειακό επίπεδο, σε κάποια γενικά ζητήματα, όπως οι συγκρούσεις στο δρόμο, τις έγγραφε στ' αρχίδια του. Απλώς, όταν μιλάμε για το πώς έγινε το κίνημα του Μάη-Ιούνη, αναγκαζόμαστε να εξηγήσουμε όντας μέσα στο κίνημα και έχοντας φάει στη μάπα όλους τους ελιγμούς των φοιτητοπατέρων και σε τέτοιο μαζικό επίπεδο για πρώτη φορά. Αναγκαζόμαστε να εξηγήσουμε αυτή τη διαδικασία υπονοώντας, φυσικά, ότι το υποκείμενο δεν κατάφερε να συγκροτηθεί ως υποκείμενο, διαχωρισμένο μες στα πανεπιστήμια, παρά υπόρρητα μέσω της πόλωσης με τους ΔΑΠίτες. Το υποκείμενο αδράνησε, διαμαρτυρήθηκε. Ένα αυτό.

Ένα δεύτερο σε σχέση τους στόχους. Έγινε ένας διαχωρισμός στους «επίσημους» στόχους του κινήματος, στον κυρίαρχο λόγο του κινήματος. Εμείς δε λέμε ότι ο νόμος-πλαίσιο δεν ήταν στόχος. Ήταν στόχος και μια χαρά κάνει και ήταν. Είναι κομβικό για το ζήτημα της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης. Απλώς λέμε ότι ο τρόπος με τον οποίο τέθηκε, ο τρόπος με τον οποίο ο κυρίαρχος λόγος του κινήματος τον αντιμετώπισε, ήταν διαφορετικός απ' αυτόν που είπαμε. Δηλαδή, τον αντιμετώπισε σαν αντεπίθεση και όχι ως απαρχή και μέρος μιας συνολικότερης διαδικασίας αλλαγής όλης της εκπαίδευσης.

Προφανώς κι αν έπεφτε ο νόμος θα ήμασταν ένα βήμα πάνω ως προς το ζήτημα της ταξικής πάλης.

Και, τέλος, το ζήτημα της αναδιάρθρωσης. Χρησιμοποιείται ως λέξη σε φάση του καπιταλισμού που αλλάζει συλλήβδην το σύστημα παραγωγής. Καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Όσον αφορά την εκπαίδευση, συμφωνώ απόλυτα ότι το ζήτημα δεν είναι να βάλουμε δίπλα στο δημόσιο το ιδιωτικό. Συμφωνώ απόλυτα ότι ένα μέρος του ρόλου που επιτελούσε η μαζική εκπαίδευση και η παράλληλη ρύθμιση στην παραγωγή είναι έξω από την εκπαίδευση πια. Δε νομίζω ότι έχουνα βρει το καινούργιο ολοκληρωμένο μοντέλο. Νομίζω ότι χρόνια τώρα πειραματίζονται και τώρα, εν πάσει περιπτώσει, τους περνάει. Η λύση που προτείνουν για ιδιωτικοποίηση και εξατομίκευση της ευθύνης προς το καθένα δε νομίζω ότι είναι μια λύση βιώσιμη για το ίδιο το σύστημα. Αυτά πολύ χοντρικά.

Αυτό που θέλω να ρωτήσω τους δασκάλους είναι το αν κρίνουν ότι το μοντέλο των ωρομίσθιων είναι ένα μοντέλο εργασιακής συνθήκης το οποίο προτάσσει το σύστημα για απο 'δω και πέρα ή αν αποτελεί μια εξαίρεση στον κανόνα. Δηλαδή, αν κατευθύνεται προς τα εκεί το πράγμα, των ωρομίσθιων, των αναπληρωτών, των ειδικευμένων σχολείων και ούτω καθεξής.

Φοιτητής από φιλοσοφική

Να πάρω το λόγο; Είμαι φοιτητής στη Φιλοσοφική Αθήνας και θέλω να αναφερθώ πάνω στη σχέση μεταξύ εργασιακής και εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης και γενικότερα εργασίας και εκπαίδευσης όπως τέθηκε από πολλούς, τόσο στο επίπεδο της βιωμένης εμπειρίας όσο και σε πιο αφαιρετικό και φιλοσοφικό επίπεδο και να κάνω κάποιες παρατηρήσεις που πιστεύω ότι μπορούν να βοηθήσουν τόσο στη γέννηση ανατρεπτικών ιδεών μέσα από οριζόντιες διαδικασίες όσο και στην ανάπτυξη της μέγιστης κοινωνικής οργάνωσης από τα κάτω, φυσικά.

Καταρχάς, θεωρώ πολύ σημαντικό σ' αυτή την ανάλυση να μην πέφτουμε στην παγίδα, για μένα, του χοντροκομμένου σχήματος βάση-εποικοδόμημα μεταξύ εργασίας και εκπαίδευσης. Δηλαδή, ότι γίνεται στην εργασία, στην οικονομία, στην παραγωγή, μ' έναν αυτόματο τρόπο επηρεάζει το εποικοδόμημα, όλη την κουλτούρα, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό κλπ. Κάτι που ανάγεται σ' όλο το σύνολο της ανθρώπινης ιστορίας και καταλήγει σε μια ανάλυση ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα ιδεολογικό εργαλείο στα χέρια της αστικής τάξης. Αυτήν την αντίληψη

τη θεωρώ εν πολλοίς ανιστορική, καθότι βασίζεται σε μια λογική διαχωρισμού η οποία είναι [η ίδια] κατά βάση καπιταλιστικό κοινωνικό δημιούργημα καθώς στους πιο πολλούς προκαπιταλιστικούς κοινωνικούς σχηματισμούς και η εκπαίδευση και η οικονομική δραστηριότητα ήταν, σε μεγάλο βαθμό, ενσωματωμένες στην κοινωνική ζωή. Φυσικά, δε λέω ότι η εκπαίδευση είναι ουδέτερη. Εννοείται ότι ενσωματώνει όλες τις κυρίαρχες αξίες και τις κεντρικές σημασίες της κάθε κοινωνίας και τον τρόπο κοινωνικής οργάνωσης αλλά όχι μ'έναν τρόπο ιδεολογικής-κατασταλτικής επιβολής, αλλά όπως κάθε θεσμός σε μια κοινωνία, έτσι ενσωματώνει όλες αυτές τις αξίες. Αυτή η κατάσταση που περιέγραψα, σε πολύ μεγάλο βαθμό, αλλάζει στα πρώτα στάδια του 20ου αιώνα με το **μαζικό καπιταλιστικό εκπαιδευτικό σύστημα** όπου πλέον αυτό είναι το μοναδικό *επίσημο* και *διακριτό* εκπαιδευτικό σύστημα. Δηλαδή, το 'χαμε δει και μέσα από τις πρώτες άτυπες, άρρητες προλεταριακές ενώσεις εκπαίδευσης όπου οι προλετάριοι είχαν απόλυτη εξουσία πάνω στην παραγωγή, το οποίο πάρηκε σιγά-σιγά απ' αυτούς. Το μαζικό καπιταλιστικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι πια το μοναδικό το οποίο μπορούσε να παρέχει και να επικυρώνει γνώση.

Εδώ πέρα έρχεται ν' αλλάξει η κατάσταση με το νεοφιλελευθερισμό και παρόλο που πολλά αναλύθηκαν θέλω να σταθώ στη σύνδεση νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας αλλά και του μεταμοντερνισμού, δεξιού ή υποτιθέμενου αριστερού-επαναστατικού, με την εκπαιδευτική-εργασιακή αναδιάρθρωση. Ο κύριος άξονας στον οποίο αυτά τα δύο συναντιούνται είναι της καταστροφής και εξάλειψης οποιουδήποτε κοινωνικού υποκειμένου, κάτι που βλέπουμε να συμβαίνει και στην εργασία και στην εκπαίδευση. Στην εργασία βλέπουμε να μην υπάρχει κανένα συλλογικό υποκείμενο, να μην υπάρχει κανένα συλλογικό κεντροποιημένο υποκείμενο, αλλά ο άνθρωπος να 'ναι απλά ένας κρίκος, ένα εργαλείο σε μια γενικότερη αλυσίδα αυτοματισμών και μηχανοποίησης. Και φυσικά το ίδιο συμβαίνει και στην εκπαίδευση όπου δεν υπάρχει πάλι κάποιο συλλογικό υποκείμενο, είτε από πλευράς εκπαιδευτικών είτε από πλευράς φοιτητών μιας και υπάρχει ο διαχωρισμός έτσι κι αλλιώς μέσα στο πανεπιστήμιο. Αλλά και πάλι οι δύο τομείς είναι κρίκοι σε μια ροή πακέτων, κατακερματισμένων πληροφοριών, γνώσης, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και τα λοιπά. Αυτό στο οποίο θέλω να καταλήξω και να επιστρέψω σ' αυτό που είπα πριν, σχετικά με την ανάπτυξη ανατρεπτικών ιδεών και κοινωνικής οργάνωσης από τα κάτω, είναι ότι βάσει αυτών των συνθηκών δεν πιστεύω ότι μπορούμε να βασιζόμαστε σε καμία ρητορική περί κάποιων αντικειμενικών αναγκών, οι οποίες, κατά τη γνώμη μου, είναι καπιταλιστικές επιθυμίες περισσότερο, ούτε σε κάποια ιδεολογία περί προέλευσης των τάξεων αλλά σε μια γενικευμένη κοινωνική οργάνωση από τα κάτω στη βάση της πρόθεσης ανατρεπτικότητας των κυρίαρχων αξιών στη σημερινή συνθήκη ζωής. Ούτε μόνο εργασίας, ούτε μόνο εκπαίδευσης, αλλά στη σημερινή καπιταλιστική συνθήκη ζωής.

Κ.-δασκάλα

Θα ξεκινήσω λέγοντας ότι διαφωνώ με το Β. στο ζήτημα του τι μέλλον μπορεί να έχει η δημόσια εκπαίδευση, γιατί θεωρώ λάθος την άποψή του ότι «μας τέλειωσε». Η δημόσια εκπαίδευση παραμένει ο **κύριος** τομέας/μηχανισμός διαμόρφωσης, κατανομής, κατηγοριοποίησης του εμπορεύματος εργατική δύναμη, του μελλοντικού εργατικού δυναμικού σ' ένα διευρυνόμενο καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας. Το ότι παραμένει ο δημόσιος χαρακτήρας της παρά τις προσπάθειες ιδιωτικοποίησης, οφείλεται στο ότι από εκεί αντλεί το κράτος τη **νομιμότητά** του. Η νομιμοποίηση των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων περνάει αναγκαστικά μέσα απ' τη μαζικοποίηση της δημόσιας εκπαίδευσης. Η μαζικοποίηση αυτή που άρχισε από τα τέλη της δεκαετίας του '60, είναι μια ιστορική διαδικασία που είναι *μη αναστρέψιμη*. Ενδεικτικά να πούμε ότι από το 1998 και μετά 8 στους 10 νέους Έλληνες υπηκόους σπουδάζουν. Είναι φανερό ότι δεν μπορεί να γίνει ενσωμάτωση στους θεσμούς χωρίς μαζικοποίηση της εκπαίδευσης και εξάλλου, όπως είπα και πριν, ο αυξανόμενος καπιταλιστικός καταμερισμός εργασίας απαιτεί όλο και περισσότερο ειδικευμένους, άρα όλο και περισσότερους πτυχιούχους.

Όμως η μαζικοποίηση αυτή φέρνει κρίση: απ' τη μια γεννά απαιτήσεις και προσδοκίες κοινωνικής ανόδου αλλά απ' την άλλη συσσωρεύει αντιφάσεις, αποτυχίες, διαψεύσεις. Αναπόφευκτα αυτή

η μαζικοποίηση προκαλεί μια κρίση στην ιεραρχική κατανομή του εργατικού δυναμικού και έφερε μια κρίση πειθάρχησης και νοήματος στο δημόσιο σχολείο. Μ' άλλα λόγια, η εργατική τάξη διεκδικεί για λογαριασμό της την εκπαίδευση, τη μόρφωση, τον έλεγχο πάνω στην εκπαιδευτική διαδικασία, καλύτερες θέσεις εργασίας και το κράτος προσπαθεί να μπλοκάρει τις διεκδικήσεις και προσπαθεί να επιβάλλει την αναδιάρθρωση. Η εκπαίδευση, το σχολείο και το πανεπιστήμιο γίνονται το πεδίο κοινωνικών συγκρούσεων και αντιθέσεων, πεδίο ταξικών διεκδικήσεων και κινημάτων.

Οι νεοφιλελεύθερες απόπειρες αναδιάρθρωσης της εκπαίδευσης μετράνε ήδη πάνω από μια 15ετία, στην Ελλάδα τουλάχιστον. Απ' το νηπιαγωγείο, με προτάσεις σχολειοποίησης, άρα ταχύτερης εισαγωγής των νηπίων στη μετρησιμότητα, την αξιολόγηση και την εργασία, την Α'θμια με εισόδο χορηγών, με τα νέα βιβλία, με αύξηση της ύλης, την εντατικοποίηση, τη Β'θμια με αυστηρότερη επιλογή και τη Γ'θμια με το νόμο-πλαίσιο που εντατικοποιεί το ήδη επιχειρηματικοποιημένο περιβάλλον των πανεπιστημίων απειλώντας με έξωση το αντιπαραγωγικό διανοητικό προλεταριάτο. Η αναδιάρθρωση έχει ιδεολογικό όπλο την αξιοκρατία –ξέρετε, η γνωστή φιλολογία για ανάξιους, τεμπέληδες– και υλικό την υποχρηματοδότηση και την ιδιωτικοποίηση.

Όμως υπάρχουν όρια στην ιδιωτικοποίηση: οι μεμονωμένοι καπιταλιστές είναι ανίκανοι να δουν τα συμφέροντα του κεφαλαίου συνολικά, πράγμα ήδη γνωστό από την εποχή του Κένυς ακόμα. Το κράτος δεν μπορεί να παραδώσει στους ιδιώτες αυτό το βασικό τομέα, που όπως είπα και πριν, χρησιμεύει για την ίδια του τη νομιμοποίηση. Δεν μπορούμε να λέμε λοιπόν ότι έρχεται το τέλος της δημόσιας εκπαίδευσης και ότι θα ιδιωτικοποιηθεί, χωρίς να λέμε ταυτόχρονα ότι έρχεται μαζί και το τέλος του κράτους όπως το ξέρουμε. Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, θα πρέπει να δούμε πώς αλλάζει το κράτος και σε τι μετατρέπεται, κάτι που μέχρι τώρα δεν το βλέπω να συμβαίνει.

Για να έρθω τώρα στο θέμα της σημερινής συζήτησης, στη μη συνάντηση δασκάλων-φοιτητών. Ένας λόγος συνάντησής τους θα μπορούσε να ήταν το ότι και οι δάσκαλοι και οι φοιτητές αποτελούν δύο διαφορετικές βαθμίδες της ίδιας διαδικασίας, της εκπαίδευσης. Κάτι τέτοιο βέβαια προϋποθέτει μια αφαίρεση, μια ανάλυση της δραστηριότητας του καθενός και της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αυτό που επιχειρήσα να κάνω πιο πριν. Ένας άλλος λόγος θα μπορούσε να ήταν ότι είχαν κοινούς στόχους στον αγώνα τους, τους δύο άξονες της αναδιάρθρωσης απ' την πλευρά του κράτους που ανέφερα πριν, την αξιοκρατία που προκαλεί εντατικοποίηση και την υποχρηματοδότηση που απαξιώνει τη δημόσια εκπαίδευση και οδηγεί στην ιδιωτικοποίηση. Μιλάμε εδώ για υποκείμενα αγώνα που αγωνίζονται ενάντια στην αναδιάρθρωση και αναγιγνώσκοντας έτσι τόσο την αναδιάρθρωση όσο και τον αγώνα τους μπορούν να έρθουν κοντά. Το ότι σε κάποιες λίγες συζητήσεις και κείμενα μπορούσαν να εντοπιστούν οι κοινοί στόχοι, αλλά κινηματικά η συνάντηση δεν έγινε, απαιτεί μια ερμηνεία που βρίσκεται στα όρια του κάθε αγώνα χωριστά.

Για να μιλήσουμε για τα όρια της απεργίας των δασκάλων, πρέπει να μιλήσουμε για τη φύση της εργασίας τους που η απεργία διέκοψε βίαια. Η εργασία του δασκάλου συνίσταται στη διαμόρφωση και αναπαραγωγή του εμπορεύματος εργατική δύναμη σε νεαρή ηλικία. Η ιδιομορφία όμως αυτού του εμπορεύματος είναι ότι δεν παράγεται ποτέ σε τελική μορφή αλλά πρέπει ν' αναπαράγεται συνεχώς. Πώς το βιώνουμε υποκειμενικά αυτό εμείς οι δάσκαλοι αλλά και οι μαθητές; Επειδή ακριβώς δε ζούμε σε εποχές που το κεφάλαιο επιβάλλεται με αποκάλυπτη βία αλλά πρέπει ν' αποσπά συναίνεση, αυτό που βιώνουμε είναι η όλο και μεγαλύτερη άρνηση των μαθητών να δώσουν τη συγκατάθεσή τους, μια όλο και μεγαλύτερη απειθαρχία από μεριάς τους. Κι αυτό γιατί η εργασία των δασκάλων γίνεται όλο και πιο **αλλοτριωμένη, πιο αφηρημένη, επιβεβλημένη** από τα πάνω. Αυτό φαίνεται από τη μεγαλύτερη αυστηρότητα στην τήρηση του αναλυτικού προγράμματος, τη σχεδιαζόμενη αύξηση των εξετάσεων, την εισαγωγή των νέων βιβλίων, το όλο και λιγότερο έλεγχο των δασκάλων πάνω στη δουλειά τους. Αυτά με τη σειρά τους, μαζί με τον αυξανόμενο φόρτο εργασίας, φέρνουν μια αίσθηση αποξένωσης, γιατί νιώθουν ότι κάνουν μια δουλειά που τείνει να μετριέται και ν' αξιολογείται, να δημιουργούν μαθητές-προϊόντα που θ' ανταγωνιστούν μεταξύ τους για να πουλήσουν τον εαυτό τους. Η γνώση που μεταδίδουν τείνει να γίνεται περισσότερο πληροφορία, χωρίς χρήσιμο, συγκεκριμένο χαρακτήρα.

Ωστόσο, αυτή η αντίδραση στην αλλοτρίωση δεν απέκτησε λόγο στην απεργία, δεν εκφράστηκε ρητά, παρά μόνο σε κάποιες συναντήσεις με γονείς και κάποια συνθήματα στο δρόμο. Αυτό που κυριάρχησε ήταν το ζήτημα της υποχρηματοδότησης, κάτι που βιώνεται ως απαξίωση. Γιατί η υποχρηματοδότηση δε σημαίνει μόνο μετακύλιση του κόστους αναπαραγωγής της εργατικής τάξης στην ίδια την τάξη, αλλά και αίσθηση μετατροπής των δασκάλων και των μαθητών σε φτηνά, αναλώσιμα προϊόντα. Μ' άλλα λόγια η οικονομική μιζέρια ταυτίστηκε με τη μιζέρια έλλειψης νοήματος, δηλ. η υλική φτώχεια ταυτίστηκε με τη φτώχεια του περιεχομένου της εκπαίδευσης. Όσον αφορά τους ωρομίσθιους τώρα, δε συμμετείχαν στην απεργία γιατί δε συμμετέχουν και στη ζωή του συλλόγου γενικότερα.

Μ' όλα αυτά που είπα, θέλω να καταλήξω στο εξής: αν οι δάσκαλοι μέσα στην απεργία εξέφραζαν ρητά αυτό που βιώνουν και περιέγραψα, θα ξεπερνούσαν το συνδικάτο, τη διεξαγωγή της απεργίας σ' ένα κλαδικό, συντεχνιακό στυλ και θ' αναζητούσαν συμμάχους στους φοιτητές, δηλ. σε υποκείμενα αγώνα που επίσης στρέφονται ενάντια στην ιδιωτικοποίηση, την εντατικοποίηση, την υποχρηματοδότηση, καθώς και στους γονείς, δηλ. σε δυναμικούς συμμάχους πάνω στη διεκδίκηση αύξησης έμμεσου, κοινωνικού μισθού, αύξησης κοινωνικών δαπανών. Κάτι τέτοιο δυστυχώς δεν έγινε, όχι τουλάχιστον στο βαθμό που θα επέτρεπε τη συνάντηση των δύο υποκειμένων, πέρα από την ταυτόχρονη παρουσία τους στο δρόμο, στις πορείες, τα συλλαλητήρια. Είναι ένα στοίχημα για το μέλλον...

A.-δασκάλα

Ήθελα ν' απαντήσω πρώτα στον Κ. Εντάξει, συμφωνώ μαζί σου ότι πρέπει να ενωθούμε μ' άλλους εργατικούς χώρους, αλλά είπες πριν μια φράση «απεργούμε για την πλάκα μας»; Η Κ. έχει απαντήσει σε πολλά απ' αυτά και θα 'θελα να πω μόνο ότι μια μεγάλη μερίδα δασκάλων είναι ενάντια στη μισθωτή εργασία. Αυτός δεν είναι αρκετός λόγος; Ενάντια στην καταπίεση, το καθηκοντολόγιο, στο ωρολόγιο πρόγραμμα, την τυπικότητα, όλα αυτά που τους πιέζουν, σ' αυτή τη φριχτή καθημερινότητα, στο ρόλο που τους καταπιέζει, όλα αυτά δεν είναι αρκετοί λόγοι για ν' απεργήσεις; Εγώ προσωπικά θεωρώ ότι η απεργία είναι αληθινός χρόνος. Τότε αρχίζει η αληθινή ζωή.

Εντάξει, και στον Ορέστη κάτι τελευταίο. Ναι, θεωρώ ότι αν δεν κάνουμε κάτι και δεν πορευτούμε μαζί με τους ωρομίσθιους, το εργασιακό αυτό μοντέλο είναι το μέλλον. Το μοντέλο του απασχολήσιμου που από το ολόημερο που ήταν ο Δούρειος Ίππος για να σπάσουν οι εργασιακές σχέσεις, πέρασε και στην πρωινή ζώνη. Άρα θα 'ναι το μέλλον αν δεν κάνουμε κάτι να ενωθούμε μ' αυτά τα κομμάτια. Αυτά.

A. -Συντονιστής

Θέλει να τοποθετηθεί κανείς άλλος;

Κ.-Δάσκαλος από Θεσσαλονίκη

Εγώ να πω κάτι; Υπάρχει κάποιος που να μην ανήκει στο χώρο της εκπαίδευσης και θα 'θελε να μας πει πώς είδε απ' έξω την όλη κίνηση αυτού του αγώνα;

Τ.-Βιβλιοϋπάλληλος

Δεν μπορώ να σου απαντήσω μ' έναν τρόπο. Οι βιβλιοϋπάλληλοι είναι ένας ιδιωτικός εργασιακός χώρος όπως όλοι άλλοι. Έχει όλες τις απόψεις, όλων των ειδών τους ανθρώπους. Φαντάσου ότι μέσα του περιλαμβάνει ανθρώπους που έχουν ένα υψηλό μορφωτικό επίπεδο, παίρνουν πάρα πολλά χρήματα και μπορεί να δουλεύουν σε γραφείο με χαλαρό ωράριο, μέχρι τους αποθηκάριους που μπορεί να 'ναι άνθρωποι εξαιρετικά φτωχοί, χωρίς μορφωτικό κεφάλαιο, γενικά αποκλεισμένοι έχοντας στο μυαλό τους όνειρα, ξέρω 'γω, ότι «θα πάρω αμάξι» και τα λοιπά. Πάνε, συνήθως, πακέτο όλα αυτά. Είναι κόσμος από χίλια δυο πράγματα. Τώρα, είναι εκεί στη μέση ο σύλλογος ο οποίος είναι ένας συγκερασμός πάρα πολλών διαφορετικών απόψεων: από τους Ναρίτες μέχρι

περίεργους. Υπάρχουν άνθρωποι που μαζεύονται, τέλος πάντων, κάθε φορά και λένε «θα υπερασπιστούμε τους φοιτητές αυτή την εβδομάδα», να μια στάση εργασίας ή απεργία, αν είναι δυνατό, ή κάνουμε συναντήσεις στα γραφεία για να μαζευτούν κι άλλα σωματεία μήπως και βγει κάτι. Αυτές οι ενέργειες αποτυχαίνουν πάντα! Αποτυχαίνουν πάντα γιατί δεν υπάρχουν άλλοι τέτοιοι σύλλογοι με απουσία ΠΑΜΕ, που να 'ναι μικροί, κάπως συμμαζεμένοι, να υπάρχει μια βάση ανθρώπων. Ενώ οι εργαζόμενοι υποδέχονται πάντα ευνοϊκά όλα αυτά, το ποσοστό που συμμετέχει είναι αναλογικά μικρό. Δηλαδή, κάποιος δε φεύγει εύκολα απ' την εργασία του για τους φοιτητές, το ίδιο και για τους δασκάλους. Ανοίγει και μια κουβέντα, δηλαδή, ότι οι δάσκαλοι είναι προνομιούχοι, οι φοιτητές είναι αστάκια, βολεμένα. *Βέβαια, απ' την στιγμή που μπαίνεις στους εργασιακούς χώρους κάθε τρεις και λίγο, βδομάδα παρά βδομάδα, μ' ένα φυλλάδιο, ανατρέπεται το κλίμα.* Είναι νομιμοποιημένη όλη αυτή η διαδικασία. Το να συμμετάσχει, όμως, ένας εργαζόμενος απ' τον ιδιωτικό τομέα σ' αυτούς τους αγώνες είναι πάρα πολύ δύσκολο. Θα πρέπει να συμβεί κάτι πολύ σημαντικό που να παρασύρει τα πάντα. Η συνηθισμένη συμμετοχή είναι 60 άνθρωποι και στο δρόμο κάτω από 30. Σ' αυτούς τους 30 να υπολογίσετε κι αυτούς που δεν απεργούν επειδή νιώθουν καμιά ανάγκη σύνδεσης ή αλληλεγγύης με το συγκεκριμένο κίνημα, αλλά επειδή τους τη σπάει το αφεντικό τους. Λίγο πολύ ο κοινός πυρήνας που υπάρχει μέσα σ' όλα αυτά είναι η *αλλοτρίωση της εργασίας*. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα στο χώρο του βιβλίου σε αγώνες που έχουν γίνει μέσα στα μαγαζιά, όπου ξαφνικά του λες του άλλου «*θ' απεργήσουμε για τους φοιτητές!*», «*ζήτω οι φοιτητές!*» σου λένε. Ο πυρήνας είναι αυτός. Λίγο πολύ για πλάκα, βλέποντας τα πράγματα στο χώρο του βιβλίου, λέμε μεταξύ μας ότι **η ταξική πάλη είναι η διασκέδαση του φτωχού.**

Γ.- δάσκαλος

Μια και έγινε, επιτέλους, αυτή η εκδήλωση και βρέθηκαν δάσκαλοι και φοιτητές, θα πρέπει αυτή τη συνάντηση να τη διατηρήσουμε. Πρώτα-πρώτα να δώσουμε το καλό παράδειγμα, δηλαδή, σ' αυτό που λέμε ότι αφού δε συναντιούνται τα κινήματα συναντιούνται οι μειοψηφίες που οργανώνουν και τέτοιες εκδηλώσεις. Θα πρότεινα, μάλιστα, αυτές τις συζητήσεις να τις εκδώσουμε, να προσπαθήσουμε να διακινήσουμε όσο το δυνατόν ευρύτερα αυτό το υλικό σε σχολεία και σχολές που θα μπορούσαμε να το βγάλουμε γύρω στο φθινόπωρο και να έχουμε στα χέρια μας κάτι συγκεκριμένο με το οποίο θα μπορούμε να πηγαίνουμε σε σχολεία και σχολές και να λέμε ότι εδώ βρέθηκαν κάποιος άνθρωποι, είπαν δυο πράγματα και ότι το ίδιο μπορεί να γίνει σε μεγαλύτερη κλίμακα. Αν δε θέλουμε να χαθεί η μνήμη του φοιτητικού και του διδασκαλικού κινήματος, όπως θέλουν να γίνει οι συνδικαλιστικές παρατάξεις, να διατηρήσουμε τουλάχιστον **τη μνήμη αυτής της συνάντησης.**